...РОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

46-дахи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

№ 130 (12034)
1969 оной
июниин 6,
пятница

Сэн 2 мүнгэн

...эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

КОММУНИС БА ХҮДЭЛМЭРИШЭНЭЙ ПАРТИНУУДАЙ УЛАСХООРОНДЫН ЗҮБЛӨӨН НЭЭГДЭБЭ

Коммунис болон хүдэлмэришэнэй партинуудай уласхоорондын зүблөөн Москвада, Кремлиин Ехэ ордоной Георгиевска зал соо июниин 5-най 15 часта нээгдэбэ.

Зүблөөндэ хабаадагшадта хандан, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. БРЕЖНЕВ амаршалгын үгэ хэлээ.

(ТАСС).

...АЛ ТҮРГЭН ТАРГАЛУУЛЖА, МЯХА ЭЛБЭГЖҮҮЛХЭ

...ай продуктнуудые, илангаяа мяха эрид ехээр эл...ошэ мүнөө үедэ гүрэн түрын удха шанартай шу...болюно. Энэ асуудал манай республикын колхоз, ...дэ, партиин райкомуудай пленум, эдэбхитэдэй ...э зүбшэн хэлсэгдэжэ, тодорхой хэмжээнүүд ха... Мүн һаяхан энэ асуудал партиин обкомой ...пленум дээрэ табигдажа, тусхай тогтоол абтаа.

...р жэлэй туршада түсэбһөө гадуур 950 центнер ...ө худалдаха, бэлэдхэлэй пунктда үхэрнүүдые 3 ...хонидые 40 килограммһаа бага бэшэ шэгнүүр...аар тушааха гэһэн социалис уялга Сэлэнгын ...айнай нэрэмжэтэ колхозой малшад абаһан байна. ...й эдэбхи үүсхэл республикын аймаг, ажахы бү...ай дунда дэмжэгдэжэ, мал адуулагшад, хони...үлэгдэһэн социалис уялгануудые абажа байнхай.

...дэй үүсхэлые Хяагтын аймагай Ранжуровай нэ...ой гэшүүд халуунаар угтаба. Эдэнэр байгша ...е түсэбһөө гадуур адагынь 600 центнер мяха ...гэжэ шиидээ.

...гдэһэн иимэ уялгануудые Бэшүүрэй аймагай ...нэрэмжэтэ совхоз, Зэдын аймагай Ториин сов...и аймагай «Дружба» колхоз болон бусад олохон ...хараалаад байна.

...э абаха, шиидхэбэри гаргаха гээшэ ехэ хүдэлмэ...э эхиниинь гэжэ бүгэдэндэ мэдээжэ. Хэлэһэн үгэ..., абаһан уялгаяа бэелүүлхын тула бүхы хү...о, арга боломжонуудаа гүйсэд хэрэглэхэ шу...

...э арга боломжонууд бииб? Нэн түрүүн зунай ...о малаа оролдосотойгоор бэлшээжэ, һайса тарга...тэй. Мүнөө үедэ ажахы бүхэндэ гүрэндэ тушааг...агдажа, бүхыдөө шэгнэгдэжэ, тусхай гүүртэ, ота...хэгдэд, ажалша бэрхэ малшадта даалгагданхай. ...отаранууд һайн ногоотой бэлшээридэ гаргаг...

Яруунын аймагай «Комсомольский» совхозой 1-дэхи отделениин үхэршэд Ш. Кашапов, С. Бадмаев гэгшэд зунай бэлшээриин 100 үдэртэ үхэр бүхэнэйнгөө шэгнүүрые 113 килограммаар нэмээхэбди гэжэ уялга абаад, тунга ногоотой Ушумканай холын бэлшээридэ гаранхай. Тиигэжэ тэдэнэр даалгагдаһан 192 үхэрөө бэлшээн таргалуулжа, шэгнүүрыень дүн хамта 217 центнерээр нэмээхэ хүсэлтэй. Дүршэл ехэтэй эдэ түрүүшүүл малаа хорёодо хаангүй, үдэр һүнигүй бэлшээхэ, ходо уһалжа байха, бэлшээреэ һэлгэжэ байжа хэрэглэхэ, малаа минеральна тэжээлээр таһалдуулхагүй байһанаа мэдүүлбэ. Тэлимбынхидэй үүсхэлые аймагай бусад ажахынуудай малшад дэмжэжэ байна.

Зэдын аймагай «Коммунизм» колхозой хонишод энэ жэлдэ гүрэндэ тушаагдаха 9200 хонидойнгоо тус бүхэнэй шэгнүүрые зундаа 10 килограммаар дээшэлүүлжэ, хонин бүхэниие дунда зэргээр 43,5 килограммһаа бага бэшэ шэгнүүртэйгээр тушааха гэжэ шиидэнхэй. Тиихын тула зунай бэлшээриин һүүлээр гүрэндэ тушаагдаха хонин бүридөө 12 килограмм талха тариянай зүйл эдюулжэ. богонихон болзорто һайнаар таргалуулхые хараална, һүрэгүүдээ һайса бэлшээн, шахан таргалуулжа, бэлэдхэлэй пунктда тарган мал тушааһан хонишодые колхозой правлени материальна талаар урмашуулха гурим тогтоогоо. Тарган сэгнэлтэтэйгээр тушааһан хонин бүхэнэй түлөө 50 мүнгэ шан барюулхаар хараалагдаба. Инзагатын хонишодой эдэбхи үүсхэл аймагай хонишодой дунда мүн лэ халуунаар дэмжэгдэжэ байна.

Энэ хабартаа хура бороогүй байжа, бэлшээриин ногооной бирагүй байһые хараада абажа, олохон ажахынууд бэлшээн таргалуулагдаха малаа ой модон соогуур адуулжа, холо хүбшын бэлшээридэ олоор гаргана. Зэдын аймагай Ара-Ториин, Ара-Алцагай һарьдагай бэлшээридэ мүнөө 5500 үхэр гаргагдаа гэхэ гү, али нёдондонойхиһоо мянгаад толгой мал үлүү болоно.

Иимэ хэмжээнүүдые һайшаамаар, хаа хаанагүй дэмжэхээр.

Зүгөөр гүрэндэ тушаагдаха малые бэлшээн таргалуулха хэрэгтэ дутагдалнууд олон ушарна. Зарим ажахынуудта гүрэндэ тушаагдаха мал мүнөө хүрэтэр илгагдажа дүүрээдүй байһаар. Эдэ гүүртэ, отаранууд҇та һайн бэлшээри даалгагданагүй. Мал адуулагшадай, хонишодой зунай гэр байра зохидоор тухеэрэгдээгүй баримтанууд али олон үзэгдэнэ. Малаа һайса таргалуулһан хүнүүдые урмашуулха, малшадай дунда социалис мүрысөө эмхидхэхэ гурим зарим ажахыда үшөө тодорхойлогдоогүй байна. Бэшүүрэй, Мухар-Шэбэрэй, Баргажанай аймагуудай олонхи ажахынуудта бэлшээн таргалуулагдаха гүүртэ, отаранууд эмхидхэгдээшье һаа, малшадынь тодорхой уялгануудые абаагүй байха юм.

Мүн олохон ажахыда зунай бэлшээриин үедэ малай хэр зэргэ таргалжа байһаниинь һара бүри шэгнэгдэжэ үзэгдэдэггүй муутай.

Эдэ бүхы дутагдалнуудые тэсэжэ байхын аргагүй. Гүрэндэ тушаагдаха малые хүсэд һайнаар таргалуулха гээшэ мүнөөдэрэй шухалын шухала зорилго.

Энэ жэлдэ гүрэндэ 300 килограммһаа бага шэгнүүртэй үхэр, 40 килограммһаа доогуур хони бэлэдхэлэй пунктда оруулхагүй зорилго Буряад ороной малшадай үмэнэ партиин обкомой VII пленум табиһан байна. Тиимэһээ колхоз, совхозуудай партийна организацинууд, партиин райкомууд, ажахын хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд малай зунай бэлшээриие зүбөөр эмхидхэхэ, энэндэ тохёолдоһон бэрхэшээлнүүдые түргэн дабажа гараха, дутагдалнуудыень дары усадхаха үүргэтэй.

Холын бэлшээридэ, зуһаланда байһан малшадай али бүхы эрилтэнүүдые һайнаар хангаха, медицинскэ туһаламжа үзүүлжэ байха гээшэ колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй, совет болон профсоюзна, худалдаа наймаанай, медицинскэ эмхи зургаануудай зайлашагүй зорилго мүн.

Малаа бэлшээн, шахан таргалуулжа, гүрэндөө эрхим шанартай мяха тушааха, худалдаха гээшэ хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй дайшалхы хэрэг болонхой.

Газар дэлхэй дээрэхи ажамидаралай түлөө

МОСКВА. (ТАСС). Москвагай эхэнэр уран зураашад өөһэдынгөө выставкые газар дэлхэй дээрэхи хамаг бүхы һайн һайхан юумые хуу баранииe аршалан хамгаалжа зохёон бүтээгшэ эхэнэрнүүдтэ зорюулаанхай. Тус выставкэ бүхы дэлхэйн эхэнэрнүүдэй конгресс болохын урда тээ уран зураашадай байшан соо нээгдээ. Тэндэ эхэнэр уран зураашадай, скульпторнуудай, графигуудай, мүн театр болон киногой уран зураашадай харуулһан хамаг бүхы юумэн хадаа энэ дэлхэйн али тухай гоё һайхан байһаниие, газар дээрэ түрэһэн хүн гээшэ тэрэниие хайшан гээд шэмэглэн гоёожо шадаха байһыень выставкэ харагшадта нэбтэрүүлэн ойлгуулха гэһэн үнэн зүрхэнэй халуун хүсэлэнгһөө үндэһэлэнхэй.

Совет искусствын гол шухала асуудал выставкэ зохёолго дээрэһээ эли тодо харагдана. Тэрэнь агууехэ вождиин ажабайдалтай холбогдоһон дурасхаалта газарнуудые харуулһан асуудал болоно. Энээндэ Н. Мозалевскаягай зурагууд болон С. Островскаягай, Р. Бадовагай, мүн бэшэшье нүхэдэй зураһан В. И. Ленинэй портредүүд энээндэ зорюулагданхай.

Манай орон дотор болоод, тэрэнэй хилын саана боложо байһан али бүхы юумые эхэнэр уран зураашад гүнзэгы удхатайгаар, гоёор зуража харуулһан байна. Вьетнамай анда нүхэд эхэнэрнүүдэй дайшалхы ябуулганууд эдэнэй сэдьхэл хүдэлгэнэ. Тэрэнэй совет эхэнэрнүүдтэ али тухай дүтэ һанагдаха байһаниие ойлгожо абахын тулада З. Баженовагай бүтээһэн скульптурые харахада эли болоно. Тиихэдэ өөһэдынгөө залуу наһанай ябадалтай, үнгэрһэн сагай байдалтай сасуулаад үзэнэ.

Газар дэлхэй гээшэ гайхамшаг ехэ, һүр жабхаланта байна гэжэ эдэ зурагууд маанадта ойлгуулна. Эндэ манай үхибүүд, үри саданарнай ажаһууха болоно ха юм. Газар дэлхэй дээрэхи ажаһуудалые амгалан тайбан, үзэсхэлэн һайхан болгохын тулада шадаха мэдэхэ юумэеэ хэхэ бүтээхэ гэжэ оролдохо зорилготой.

ҺАЙНДЭР ДҮҮРЭХЭ ДҮТЭЛӨӨ

Россиин Федерациин 65 хото городуудта Украинын литература ба искусствын декада боложо байнхай. Июниин 4-дэ хани ёһоной олон тоото уулзалганууд боложо үргэлжэлһөөр байгаа һэн.

Украинын литература ба искусствын декадада хабаадагшад Уссурин гол губида хүрэжэ ошохын тулада хэдэ мянган километр замаар ябажа гаталха ушартай болоо. Улаан тугта хилэ сахигшадай отрядай сэрэгшэд Украинын артистнууд болон уран зохёолшодые үнэн зүрхэнһөө халуунаар угтаа. Һүүлээрнь аха дүү республикын түлөөлэгшэд Приморскын тепловой электростанциин баригдажа байһан Бикин мүрэнэй эрье дээгүүр ябаһан байгаа. Тус хизаарай «Коммунар» гэжэ томохон колхоздо айлшад тэндэхи нютагай ажалшадтай уулзаһан байна.

(ТАСС).

СССР-эй арадуудай олон ондоо хэлэн дээрэ

В. И. Ленинэй түрэһөөр зуун жэлэй ойдо зорюулан, совет хэблэлэй газарнууд 700 шахуу ондо ондоо ном дэбтэрнүүдые барлажа гаргаба. Тэрэнь Владимир Ильичэй зохёолнууд, агууехэ вождьдо зорюулһан литература, научна хүдэлмэринүүд болон шэнжэлгэнүүд болоно.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи хэблэл эрхилхэ комитедэй ТАСС-ай корреспондентдэ мэдээсэһэнэй ёһоор, түсэбөөр хараалагдаһан яһала олон номууд түбэй болоод нютагай хэблэлэй газарнуудта барлагдажа гараба. В. И. Ленинэй «шэлэгдэмэл зохёолнуудай» түрүүшын хоёр боти магазинуудта худалдагдажа эхилээ. Ильичэй шэлэгдэмэл зохёолнуудые украин хэлэн дээрэ гурбан боти болгожо хэблэхэ ажал дүүрэнхэй. Ленин багшын тус тус зохёолнуудые казах, грузин, литва, латыш, киргиз, туркмен, марий хэлэн дээрэ хэблэгдэнхэй.

Вождь тухай литература яһала үргэн дэлгэр юм. Белоруссиин, Узбекистанай, Армениин, Туркмениин, Эстониин политическэ, ниитын ажал ябуулагшад, мүн эрдэмтэд, литераторнууд өөһэдынгөө зохёолнууд болон шэнжэлгэнүүдые В. И. Ленин҇дэ зорюулна.

Хэдэ хэдэн союзна болоод автономито республикануудта В. И. Ленинэй намтар хэблэгдэжэ гараа.

(ТАСС).

...АМЖАЛТАМНАЙ— ...АШИНЫН ҺАЙНҺАА

...огдоһон модо саг бол...одо складта шэрэхын ...ури МАЗ-501 түхэлэй ...а хоёр халаан соо хү...эжэ 300 кубометр ...а даабаряа 350 кубо...южэ, манай жолоошод ...а туйлана.

...ан соо машина 400—...р зайда хүндэ ашаа...эдөө эбдэржэ, заһа...т. Модо шэрэлгэ һаа... тула машинануудые ...н шанартайгаар за...э манай слесарь болон ...яһала оролдоно гэ...

...эзэй автопаркда бүхы... шахуу автомашина ... Тэдэнэй арбан хоё...шэрэнэ. Эдэ машина...о заһагдаһан, бэлэн ... Хэнэйшье мэдэхээр, ... үедэ элдэб юумэн ...омашинанууд харгы.... Тэрэниие һэлгэжэ, ...н табиха ушар гара...ээ манай слесарьнүүд ...бэлэн машинатай бай...г. Ажахыдамнай ха...дэ һайн гэжэ хэлэ.... Автопаркын хүдэл...шэб бэрхэшээлнүүд ...Жэжэхэн запчастиин ...о модо шэрэдэг хүсэ...нанууд байха баатай

...Акуловай даадаг бри...ьнүүд дизельнэ ма...заһабарилдаг. Эдэнэр ...усалгатай хүдэлмэри ...о таллуулан шэрэдэг ...орнууд, МАЗ маши...нанууд эдэнэйл гараар заһабарилагдажа гарана. Николай Акулов олон жэлдэ техникэ заһабарилжа, дүй дүршэлөөр баян болоһон хүн. Тиимэһээ һайн шанартайгаар заһабари хэхэ талаар шанга эрилтэ хэлэг, ажалаа зүбөөр эмхидхэдэг байна.

Теэд машинануудые удаан саг соо заһабарилтада оруулангүйгөөр бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглажа шадаха хэрэгтэй. Манай леспромхозой жолоошод дүй дүршэлтэй, оньһон техникэдэ дурлаһан зон гэхэдэ алдуу болохогүй. Тэдэнэй оролдолго шадабариһаа боложо машинанууд аша туһатайгаар хэрэглэгдэнэ.

Леспромхозоймнай түрүү жолоошод Дымбрэн Намбаров Виктор Гранин хоёр МАЗ-501 түхэлэй машинада хүдэлдэг. Эдэнэр машинаяа бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглана. Техническэ харууһа һайнаар хэнэ. Тиигэжэ 50 мянган километр заһабаригүйгөөр машинаяа ябуулха аад, 80 мянган километртэ гүйлгөөд байна. Ондоо жолоошод эдэнһээ жэшээ абажа ажаллана.

Байгша оной таба һарын түсэб амжалтатайгаар дүүргэгдээ. Түсэбтэ табан жэлэй дүрбэдэхи жэлэй даабари саг болзорһоонь урид дүүргэжэ, бүри ехэ модо Эхэ оронойнгоо барилгада үгэхөөр манай леспромхозой автопаркын хүдэлмэришэд, жолоошод, модошод шиидэнхэй. Энэ зорилгоёо хүсэлдүүлхэ байха даа.

В. БУЯНОВ,
Ардасанай леспромхозой автопаркын механик.

Ивалгын туршалга-үйлэдбэрилгын ажахын 1-дэхи отделениин луговодууд С. А. Каратуев, В. Н. Данчинов гэгшэд энэ хабартаа 283 гектар сабшалан даажа абаад, тэрэнээ нэгэ дахин уһалаад байна. Мүн минеральна утэгжүүлгэ, наг шэбхэ ехээр гарганхай. Зураг дээрэ: луговодууд С. А. Каратуев, В. Н. Данчинов.

С. ЦЫДЫПОВЭЙ фото.

АМЖАЛТАЯА АРЬБАДХАНА

Улаан-Үдын Ленинэй орденто мяха-консервын комбинадай коллектив май һара соо эдэбхи үүсхэлтэйгээр ажаллажа, түсэбһөө гадуур 200 мянган түхэригтэ мяханай зүйл буйлуулжа гаргаад, 100 мянган түхэригэй олзо комбинадтаа оруулаа. Шэнэ оньһон түхеэрэлгэ ажахыда нэбтэрүүлһэнэй ашаар эдэнэр ажалайнгаа бүтээсэ 6 процентээр дээшэлүүлээ.

Коммунис ажалай хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэһэн консервын заводой коллектив май һарынгаа түсэбһөө гадуур 260 мянган баанха консервэ гаргажа, эрхим амжалта туйлаа. Энэ түрүү заводой коллектив байгша оной таба һарын даабариһаа гадуур хэһэн консервэеэ 32 вагондо ашажа, хэрэгтэй газартань эльгээгээ.

Ильичэй түрэһөөр 100 жэлэй ойе ажалай үндэр амжалтатайгаар угтаха зорилго урдаа табиһан Ленинэй орденто мяха-консервын комбинадай коллектив эршэмтэйгээр ажаллажа байна.

Г. ХАРЧЕНКО.

ШУБУУШАДАЙ ЗОРИЛГО

Нугаһа олоор ашаһан тусхай автомашинанууд үдэр бүри Кабанскын совхозһоо гараад, Улаан-Үдын мяханай комбинат, заримаиинь Степной Дворец гэжэ тосхон руу зоридог. Энэ тосхондо Улаан-Үдын мяханай комбинадай филиал бии юм.

Байгша оной эхинһээ хойшо Кабанскын совхоз Эхэ орондоо 1360 центнер һайн шанартай нугаһанай мяха тушаагаа. Мүнөө үедэ тус совхозой нэгэ отделениин түб Творогово тосхондо 130 мянган нугаһан дэгжээгдэжэ байна. Эндэ хуушанай шубуушад Анастасия Седунова, Ольга Мухина, Лидия Бабинцева гэгшэд оролдосотой ажалаараа шалгарна. Тэдэнэр 56 үдэрэй туршада нугаһадые тэжээгээд байхадаа, толгой бүхэнэйнь дунда зэргын шэгнүүрые хоёр килограммда хүргөө.

Истомино һууринда оршоһон совхозой нүгөөдэ отделенидэ нугаһанай дальбарааанууд инкубатораар гаргагдадаг. Эндэ нэгэ доро 200 мянган үндэгэнэй багтаамжатай «Универсал-45», «Универсал-50» гэжэ хүсэ ехэтэй инкубаторай түхеэрэлгэнүүд тодхогдонхой. Мүнөө үедэ эндэ табан зуу мянган нугаһанай дальбараа абтанхай. Жэлэй дүүрэтэр Кабанскын шубуушад үшөө хоёр зуу мянган дальбараа тэнжээхэ зорилготой.

Инкубаторые зогсоолтогүйгөөр ашаглахын тулада совхоздо эмэ нугаһадай фермэ эмхидхэгдээ һэн. Тэндэ ажалладаг нүхэд Дора Тыжинеева, Таисия Суворова, Маргарита Хороших болон бусад арба мянган нугаһа харууһалжа, тус бүриһөөнь жэлэй туршада 100—110 үндэгэ абадаг байна.

Совхозой шубуушад продукциингаа үнэ сэнгые хямдаруулха талаар үргэлжэ оролдолго гаргадаг, энэ талаар нилээдгүй амжалтатайшье байна. Тэдэнэр байгша ондо түсэбэй ёһоор 9300 центнер мяха абаха зорилготой һаа, 15000 центнерые Эхэ орондоо тушаахаар шиидэнхэй. Энэнь В. И. Ленинэй түрэһөөр алдарта 100 жэлэй ойн хүндэлэлдэ ажалай ехэхэн бэлэг болохо байна.

А. ШУЛУНОВ.

...Р-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

...ДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ... ГРАМОТААР НҮХЭР Е. И. ТУГУТОВЫЕ ШАГНАХА ТУХАЙ

...ынгаа ой модоной промышленностиие хүгжөөхэ хэрэгтэ га...айнь, ниитын хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаһанайнь ...р 60 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, Хандагатайн ...директор Еремей Иванович **Тугутовые** Буряадай АССР-эй ...эдэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. ХАХАЛОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь К. МАСЛОВ.

... Соведүүдэй байшан,
... июниин 5.

...ЯАДАЙ АССР-эй ДОЛООДОХИ ЗАРЛАЛАЙ ...РХОВНО СОВЕДЭЙ ТАБАДАХИ СЕССИИН НЭЭГДЭХЭ ТУХАЙ

...адай АССР-эй долоодохи зарлалай Верховно Со...табадахи сесси Соведүүдэй нэгэдэхи байшангай ...нц-зал соо 1969 оной июниин 10-най үглөөнэй 10 ...нээгдэхэ.

...ссидэ хабаадахаяа ерэһэн депутадуудые бүрид...галга Соведүүдэй нэгэдэхи байшангай дүрбэдэхи ...й № 409 таһалгада үглөөнэй 9 часһаа үдэшын 7 ...хүтэр үргэлжэлхэ.

...ефонууд: 56—08, 26—20, 41—20.

ХОЁР БЭРХЭШҮҮЛ—КОММУНИСТНАР

Зэдын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой коммунистнууд Ц. Баинов, Д. Буянтуев гэгшэд олон жэлдэ луговодоор хүдэлжэ, үбһэ ногооной баян ургаса ургуулна. Нёдондо даажа байһан 156 гектар сабшалан дээрэһээ га бүриин 27,4 центнер үбһэ хуряаһан байгаа.

Мүнөө жэлдэ эдэнэр сабшалангаа һайнаар уһалхын тулада ехээр оролдоно. Апрель һара соо бүхы участогуудаа нэгэ дахин уһалжа дүүргээд, мүнөө хоёрдохёо уһалжа дүүргэхээ байна.

— Үнгэрэгшэ жэлдэ ехэнхи сабшалангаа гурба дахин уһалһан байгаабди. Уһанай хүсөөр лэ үбһэ ногооной ургаса һайжаржа байна,—гэжэ коммунист Цыренжап Чойропович Баинов хөөрэнэ.

Наринай голдо уһаниинь бага байдаг. Тиигээшье һаань, эдэнэр илангаяа хабар эртэ, саһа мүльһэнэй хайлажа байхада, үдэр һүнигүй ажаллажа, түрүүшын уһалалгые эмхитэйгээр үнгэргэнэ. Хожомынь уһанай бага болохо бүри хаалта боолто барижа байгаад, миил табингүйгөөр хэрэглэнэ. Һүүлэй жэлнүүдтэ луговодуудай хүсөөр гүнзэгы ханаабууд малтагдажа, сабшалан уһалхада таатай болгогдоо.

Эдэ коммунистнууд гансашье уһалалгаар үбһэ ногоо һайнаар ургуулна бэшэ, мүн колхозойнгоо правлениһээ трактор абажа, сабшалан дээрээ наг шэбхэ зөөлгэнэ. Үрэжэл багатай, хүдөөлиг газарай сабшалан шэбхэжүүлээд, һүүлдэнь уһалхадань ургасань гэритой дээшэлдэг. Луговодуудтай хөөрэлдэхэдэ, нёдондо 28 гектар газар шэбхээр утэгжүүлэгдээд, га бүриһөөнь 40 центнер үбһэн хуряагдаһан байна.

— Сабшалангые нэгэ захаһаань эхилээд һайнаар шэбхэлжэ байхада, аша үрэтэй байдаг юм, —гэжэ луговодууд хэлэнэ.

Яахадааб гэхэдэ, зарим луговодууд шэбхэ гаргаабди гээд, сабшалан дээрээ эндэ тэндэ абаашажа, хожомынь тараахада хаанашье хүртэхэгүйгөөр обоолжорхидог. Тэдэнэр тиигэнэгүй. Мүнөө жэлдэ ямар газартаа шэбхэ хэрэглэхэ байһанаа бүри урда жэлынь тодорхойлжо, үбэлдөө, хабартаа наг шэбхэ гаргуулна. Тэдэнэр гектар бүридэ 30—40 тонно болохоор обоолуулдаг. Нёдондо эгээл тиигэжэ 28 га газараа утэгжүүлжэ абаа. Һайнаар шэбхэжүүлжэ абаһан энэ газарынь хэдэн жэл удаа ургасатай байха болоно. Тиигэжэ жэлдээ гуша-дүшэн гектараар утэгжүүлһээр бүхы даадаг сабшалангаа үрэжэлтэй болгохын тулада коммунистнууд оролдожо байнхай.

Урдань Наринай отделениин сабшалангые адуу мал гэшхэжэ нилээд муудуулдаг һэн. Газар уһалжа байхада, сабшалан дээрэ мал бэлшэдэг байгаа. Партийна суглаан дээрэ коммунистнууд малай фермэ, гүүртэнүүдэй, колхозой тосхоной дүтэ байдаг сабшалангые хорёолхо тухай дурадхажа, колхозой правлениин зүгһөө луговодууд туһа хүргүүлһэн юм. Нёдондо Харганаатада хоёр километр болохо хашаа баригдаһан. Мүнөө жэлдэ Улаан дабаанай сабшалан хашаатай боложо байна. Луговодууд түрүүшынгээ жэлдэ мори унаа абажа, өөһэдынгөө хүсөөр һургааг модо отолһон, хашаагаа бариһан байгаа. Энэ жэлдэ колхозойнь отделенинүүдтэ хамтын хүсөөр һургааг отологдожо, ажалынь нилээд хүнгэрбэ. Тэдэнэр сүлөө орожо, сабшалан уһалалга, утэгжүүлгэдэ хамаг һанаалаа табидаг болонхой.

Колхозой хоёр бэрхэшүүл — коммунистнар Баинов, Буянтуев гэгшэд колхоз тогтоһон сагһаа хойшо хамтын ажалда һэтэ ябалсаһан, эмхидхэлсэһэн нүхэд. Эдэнэр мүнөө В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойе ажалай амжалтаар угтаха, артелиингаа адууһа малда тэжээл элбэгээр абалсаха хүсэлэнтэй.

Т. ЦЫРЕНОВ.

КОЛХОЗОЙ ЖЭШЭЭТЭ УСТАВАЙ ПРОЕКТ ТУШАА hАНАМЖАНУУД

АЖАЛАЙ ЭМХИДХЭЛ, ТҮЛӨӨhЭН БА ЖУРАМ

Колхозой Жэшээтэ шэнэ Уставай поректтэй танилсажа, тэрэнине ой ухаандаа бодомжолон байхадаа, манай колхозно байгуулалтын хэды ехэ алхам хэhэнине, ямар танигдашагүй болотороо хубилhыень элеэр харанабди. Гансахан ажалай эмхидхэл, түлөөhэн тухай болоhон хубилалта энээнине элитээр гэршэлжэ үгэнэ.

Хэрбээ урдань колхозой гэшүүд жэлэй эсэстэ ямар түлбэри абаха байhанаа мэдэдэггүй байбал, харин hүүлэй жэлнүүдтэ хүн бүхэн хэhэн ажалайнгаа түлөөhэ hара бүри алгадгүй абадаг болонхой. Мүн түсэб даабаряа үлүүлэн дүүргэhэн, хамтын жасада продукци ехээр оруулhан хүнүүдтэ нэмэлтэ түлбэри үгтэдэг гээшэ.

Гадна саг зуура ажал хэжэ шадахаяа болиhон, үбшэлhэн хүнүүдтэ, үхибүү түрэhэн эхэнэрнүүдтэ тэдхэмжэ үгэдэг болоо. Имэ юумэн урдын Уставта байгаагүй. Тэрэшэлэн колхознигуудта жэл бүри түлөөhэтэй амаралта үгтэнэ. Үндэр наhатай болоhон колхознигуудта пенси түлэгдэнэ. Эдэ бүгэдэ шэнэ Уставай проект дотор оруулагдажа, хуулита ёhoop баталагдахань гээшэ. Энэмнай хүдөөгэй ажалшан зоной ажаhуудалда парти, правительствын халуунаар анхаржа байhанай бодото гэршэ мүн.

Мүнөө үедэ колхознай жэлhээ жэлдэ олзо доход ехээр оруулдаг боложо байна. Үнгэрhэн жэлдэ манай колхозой бухы мүнгэн олзо орлшо 1 миллион 120 мянган түхэригтэ хүрэhэн. Энээнэй дүшэ гаран процентнь ажалай түлөөhэндэ ошоо.

Хамтын ажалда оролдосотой hайнаар, шадабаритай бэрхээр ажаллажа ябаhан хүнүүд салин хүлhэ, ажалай түлөөhэ горитой абана. Нёдондо хүнэй нэгэ үдэр хүдэлhэнэйнь түлөө 3 түхэриг 65 мүнгэ түлэгдэhэн байна. Хэрбээ колхозой гэшүүн hарада 26 үдэр ажаллабал, 95 түхэриг салин хүлhэ абаhан жэшээтэй. Энэ жэлэй 1-дэхи кварталда хүнэй нэгэ үдэр хүдэлхэдэ, дунда зэргээр 3 түхэриг 39 мүнгэ түлэгдөө.

Барилгада, мүн барилгын модо бэлэдхэгшэд, механизаторнууд, haалишад, малшад хамтын жасаhаа салин хүлhэ ехэ абана. Жэшээнь, барилгашад hарадаа 200 түхэриг хүрэтэр олзоборилно. Механизаторнууд хабарай тарилгын, паар хахалалгын халуун хүдэлмэриин үедэ hарадаа 250 түхэриг хүрэтэр түлөөhэндэ хүртэнэ.

Манай колхозой тракторист Н. Д. Назимов хабарай тарилгын үедэ хараадаа 180 түхэригhөө доошо түлөөhэ абаагүй. haалишан Салима Хакимова hарадаа 160—170 түхэригөө алдадаггүй.

Ушар нимэhээ мүнөө үедэ ажалша бэрхэ хүнүүд үмсэдөө үхэр мал олоор бариха гэжэ оролдохоёо болёо. Хэрбээ 4—5 жэлэй урдахана зарим колхознигууд үмсэдөө 2—3 үнеэ бариха хүсэлтэй байдаг haa, мүнөө тимэ юумэ дурдаха хүнүүд байхагүй.

Энээн дээрэhээ харахада, колхозой Жэшээтэ шэнэ Уставай проект дотор колхознигуудай үмсэдөө бариха адууhа малай тоо дан олоор тогтоогдоо гэжэ hанагдана. Хэрбээ колхозоймнай гэшүүд гэр газаагаа 10—10 хони бариха болоо haa, хамта 5150 хонин харууhалагдаха байна. Имэ олон мал бариха бэлшээришье, үбhэ тэжээлшье байхагүй. Энээнине хахадтань оруулжа, колхозой бүлэ бүхэн 5 хони бариха гэжэ шэнэ Уставта оруулбал зохисотой гэжэ hанагдана.

Мүн колхознигууд гэр газаагаа хэдышье зүгын бүлэтэй байха эрхэтэй гэжэ шэнэ Уставай проект соо хэлэгдэнхэй. Энээнине мүн лэ hула табихын аргагүй. Хэрбээ колхознигууд бууса шадархи ажалаа үлүүсэ ехээр үргэдхэбэл, хамтын ажалда эдэбхитэйгээр хабаадаха аргагүй болохо бшуу.

Мүнөө үедэ манай колхознигууд шанга шадалтай, баян дэлгэр hуудалтай болоо гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Айл бүхэндэ тооной хубсаhа угаадаг машина бии болонхой. Юрын айлда холодильник, мотоцикл гэхэ мэтэ үнэтэ зөөри бии. Нэгэ айл хүнгэн автомашинатай. Теэд автомашина, холодильник абахаар захил хэhэн хүнүүд захаhаа.

Нүгөө талаараа хамтын ажалда биратай хабаададаггүй, колхознигой нэрэ минин зүүгээд ябадаг хүнүүд хаа ганса дайралдадаг. Колхозой хамтын суглаагаар тогтоогдоhоной ёhoop hарада хэды үдэр заабол колхоздоо хүдэлхэ уялгатай байгаад, тэрэнээ дүүргээгүй хүнүүдтэ зэмэ абаха асуудалда шэнэ Уставай проект дотор хүсэд hайнаар харуулагдаагүй байшоо. Тэрэшэлэн ажалдаа хайша хэрэгээр хандаhанай эсэстэ нийтын ажахыда хохидол ушаруулhан хүнүүдтэ шанга эрилтэ табиха, хохидол ушаруулhан юумыень бүрин нэхэжэ абаха асуудал Уставай проект дотор hулаар харуулагдаа гэжэ hанагдана.

Манай hанахада, али нэгэн хүн колхоздоо хэды шэнээн юумэнэй сэнтэй хохидол ушаруулааб, тэрэнээ хүсэдөөр түлэхэ гэжэ бэшэхээр байна. Мүн ажалай журам баримталдаггүй, хамтын ажалда хабаадаха үдэрнүүдээ хүсэлдүүлээгүй хүнүүдтэ хэмжээ абаха, хэhээхэ хэрэгтэй байна. Жэшээнь, манай колхоздо журам баримталдаггүй хүнүүдтэ табан үдэрэйнь салингай зэргэ яла тохоогдохо гэжэ тогтоогдонхой. Зүгөөр энээнине бодото дээрэнь хэрэглээгүйшье haa, хүнүүдэй ажалай журам нилээд бэхижээ. Үбэлэй сагта ажал хэхэ дуратай хүнүүдэй эрилтые колхозой правлени бүрин хангажа шададаггүй.

Колхозой Жэшээтэ Уставай проект дотор ажал эмхидхэхэ тушаа тон зүб хэлэгдэнхэй. Колхозой бүхы фермэ, бригаднуудые ажахын тоосоондо оруулжа, үйлэдбэриин гаргашын хойноhоо нарин хиналта табиха саг ерээ. Манай колхоздо фермэ, бригаднууд ажахын тоосоондо оруулагдаашье haa, тэрэнэй дүүргэлтын хойноhоо саг үргэлжын хиналта табигдажа шадагданагүй. Энэ талаар колхозой бухгалтериин хүдэлмэрине гуримшуулхаар гэжэ hанагдана.

Мүнөө үедэ колхознай хүсэ ехэтэй, урдынхитай жэшэхээр бэшэ. Ямаршье зорилго урдаа табяа haa, тэрэнээ бэелүүлжэ шадаха хүсэтэй. Колхознай 57 трактортай, гушаад автомашинатай, хэдэн олон комбайн болон бусад машинатай. Электрын элшэ хүсэн колхозой үйлэдбэридэ, колхознигуудай ажаhуудалда үргэнөөр хэрэглэгдэдэг боложо байна.

Колхозой Жэшээтэ шэнэ Уставай проектые артелиимнай гэшүүд бүрин дэмжэнэ. Колхознигуудай бүхэсоюзна 2-дохи съездые ажалай шэнэ амжалтануудаар угтаха, үйлэдбэриингөө бүхы hалбаринуудые ашаг олзотой болгохо, продукциин өөрынь үнэ сэнгые хямдаруулха асуудалнуудта гол анхаралаа хандуулнабди.

И. ОСЕЕВ,
Хяагтын аймагай «Дружба» колхозой түрүүлэгшэ.

ЮРЫН ХҮН ТУХАЙ ХӨӨР

АЛТАШЫН МЕХАНИЗАТ

Хахад үдэр болоогүйхэн байхада Бэшүүрэй аймагай Калининай нэрэмжэтэ колхозой правленидэ орожо, хабарай тарилгын үедэ Жамбал Цыбикмитовэй хаана хүдэлжэ байhан тухай мэдэхэ hанаатай ябатарнай, түрүүлэгшэ Чимит Митыпович урдаhаамнай гаража ерэбэ. Асуудалдамнай удаарантүй харюусаба. Хуушан hубаг татажа, заhажа байhан тухайнь мэдэхэдээ уулзахаяа яарабабди. Тиихэдэ тарилга hая дүүрэжэ, сабшалан уhалха хүдэлмэри түлэг дундаа ябажа байгаа. Хүүргэ барижа дүүргээд, үдынгөө хоол эдихэеэ ошохо гэжэ байhан Жамбал Цыдыпович манине обёоржорхёод, ялагар сагаан шүдэнүүдээ наранда сайбалзуулан энеэбхилжэ, тоhобхир хара аад, шэрүүн гараа hарбайжа мэндэшэлэлсэбэ. Жэл шахуу уулзагдаагүй. Энэ үе соо тэрэнэй шарай бишыханшье хубилаагүй. Үноохил загзагар бата бэетэй зандаа.

— Зай, hайн гүбди?—гээд хоёр бээлэйнгээ тооhо гүбижэ, хүүртигэйнгээ хармааhаа папиросоо гаргаба.

— hайн даа. Ажал хүдэлмэритнай хэр ябажа байнаб? — гэжэ асуугдаба.

Тарилгада ябаа hэм даа. Найман үдэр соо абаhан социалис уялгаяа дүүргээб. Үдэр бүхэндэ халаанайнгаа даабарине 106 процент алгадгүй дүүргэдэг байгааб. Мүнөө энэ уhалуури хэхэ ханааб заhажа байнабди даа.

Нам дарууханаар, үсөөхэн үгөөр хэhэн хүдэлмэреэ нигэжэ тодолбо. Теэд эдээхэн юрын үгэнүүдэй саана хэды ехэ хэгдэhэн ажал хүдэлмэри, орьёлмо эрмэлзэл бии бэ?!

соо булар хара у… зараараа алдаршанхай … хүлэгэй жолоо бүхөөр … хүбүүн түрүүшынхээ … халхаяа ерэhэнээ … Эхэ эсэгынь анзаhаар … халжа, морин бор… нойлжо, тарягаа тар… лайшье удаан болоогүй… тэбхэр борной шэрээд, … лан ябадагаа Жамбал… hэн. Тиихэдэл онhо… шудалжа, булад хүлэг … hураха тухайгаа шэбш… бэлэй. Таршаганан бай… торай hандай дээрэ hуу… реэбтэр шарайтай хүбү… ха газарайнгаа заха… ерээд, плуг дээрэ hууhа… щигтэ гараараа занга…

haяхан бултайжа байhан эүлгэ ногоон дээрэ hуужа, болоhон hонин тухай Жамбал Цыдыповичтай хөөрэлдэн байхадаа, нэгэ имэ ушарал ээлүүдгүй hанаандаа оруулаа hэм.

Алтан намарай арюун хаhа үнгэржэ, үбэл боложо байhан үе hэн. Албанай хэрэгээр Алташа нютаг ерэхэдэм, алишье юумэндэ эгээн эдэбхитэй хүн Жамбал Цыбикмитов юм гэлсэбэ. hонирхобоб. Хуушанай механизатор, хүтэлбэрилхы хүдэлмэридэш ябаhан гэжэ элирбэ. Эгээл тиихэдэ уулзаха гэжэ бодоо hэм. hургуулиин багша, үеымни нүхэр Вася Иванов намтай уулзахадаа, бишье хэрэгтэй hэм, ошоё! гээ бэлэй.

hаруул сонхонуудтай, уужам таhалгануудтай гэр соонь орохо-домнай, Жамбал Цыдыпович өөрөө үгы, гэрэй эзэн эхэнэр хүндэтэйгөөр угтан бодожо, бага зэргэ хүлеэхыемнай гуйба. Удабашьегүй хүжүүн гэшхэдэлтэй, нюдэндөө согтой хүн үүдээр орожо мэндэшэлэлдээд, хубсаhаа тайлаа hэн. Түхэреэн столой хоёр тээ hуужа, үни удаан тиихэдэ хөөрэлдөө бэлэйбди.

Дайнай hүүлэй жэлнүүдэй ган гасуурта хүшэр жэл залуухан Жамбал хүбүүн тракторист болохо гэжэ шиидээ hэн. Эжы, абаньшье дуратай байба. «Урданай юумэн ула болоо. hургуулида hураhан хүбүүмнай өөрөөл дураа мэдэг. Наhаараа мал адууlhан мантай адли байхань гү. Трактор агтын жолоо барижа, ургаса таряа ургуулдаг хүн болог лэ». Тиигэжэ Жамбал холын Татауров ерэжэ, механизаторай курса дүүргэжэ, Алташа нютагаа бусаа.

Алташа нютаг түхэреэн Бэшүүр

— Зай, урагшаа … асууба.

— Урагшаа!—гэ… хашхараа hэн. Тэрэ га… хойшо Жамбал Цыды… шаа тэгүүлэн, ураг… нэар хүдэлжэ байhан… ран жэлэй туршада на… hан мэргэжэлээ орхёог… шадахагүйб гэжэ мэдү… мар болоходо талынга… hуужа, алтан шара ш… рлахаяа яарадаг. Үба… ойhоо hургааг, модо … дөө, нэгэ үгөөр хэлэх… дүрбэн сагта агта хүлэг… лооe бүхөөр адхан, тура… түбхинүүлхын түлөө оро… даг лэ. Удаан жэлэй … трактортa комплексно … бригадираар хүдэлhэн, … бэшэ сомоной Соведэй д… hунгагдаhан байха. … жэлдэ 385 гектар газа… таряа эрхим шанартай… жа абаhан байна. Имна… пэй коммунист, эрхим … тор Жамбал Цыдыпо… митов.

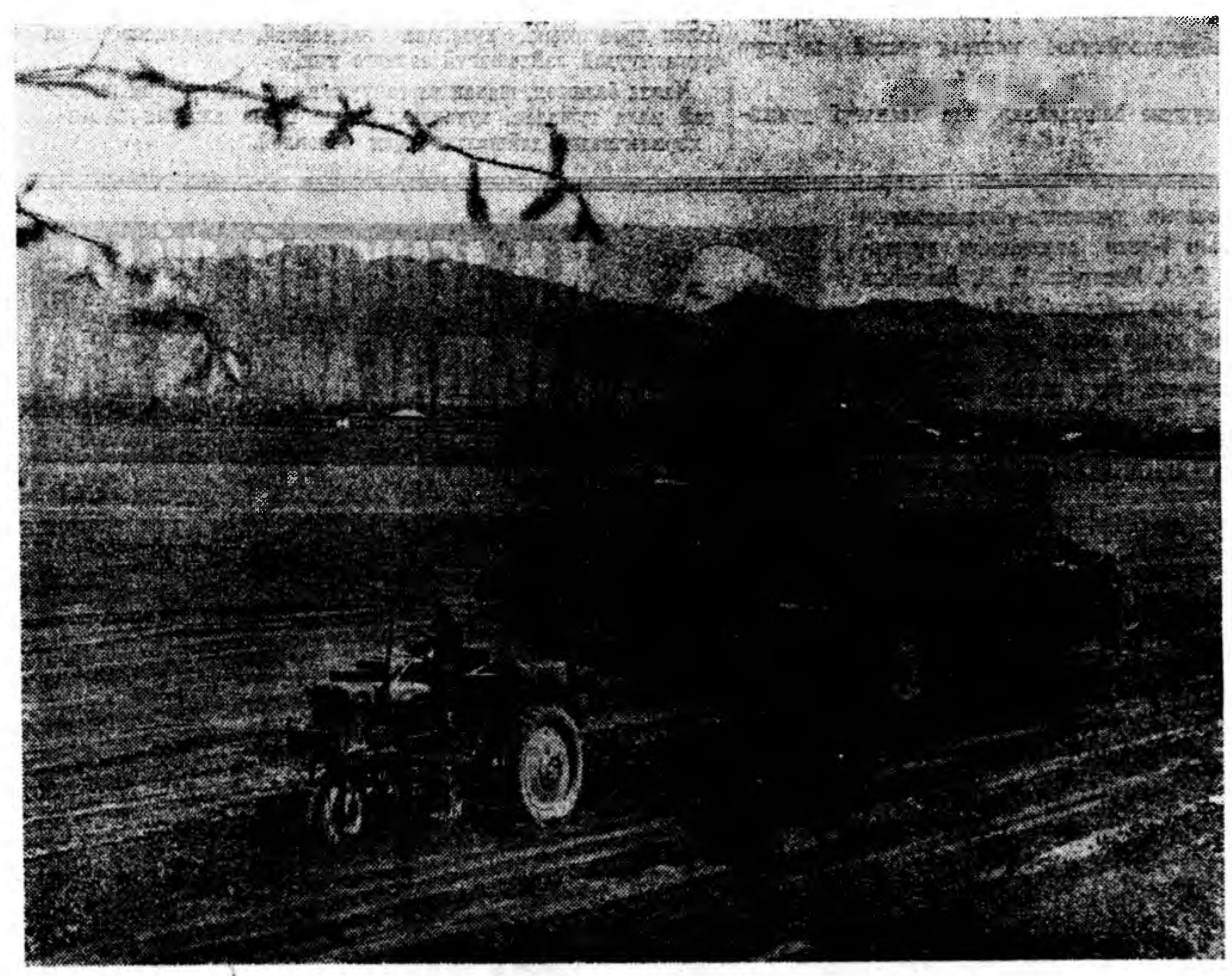
Алташын сөөрэмhөө … раhан амидаралта үн… заажа:

— Хаhа саг со… уhалжа абаха гэшэ … hайн ургаса уhалуури… гэлсэгшэ. Нэгэ үбэлэй … бага сага заhахаар бо… гээд зугаалжа hууhан … Цыдыпович үндыжэ, … тээшээ гэшхэлээ hэн. … hанаhандаа хүрэдэг, ор… тэй хадань энэ хүнд… хүтэлбэрилэгшэдэй … салга ехэтэй газарта … дэгынь оройдоошье г…

Ц. ХА…

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Жамб… митов.

Ф. СОРОКИНО…

Таджикистанда хлопок тарилгын хүдэлмэри түлэг дун… байнхай. Республикын урда нютагуудай Шаартузска районой В. … нэй нэрэмжэтэ колхозой механизаторнууд хлопок тарилгые … наар үнгэргэнэ. Энэ ажахын механизаторнууд байгша ондо 7 … не хлопок гүрэндөө худалдаха зорилготой. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. И… нэрэмжэтэ колхозой тараалан дээрэ хлопок тарилга.

АПН-…

ПАРТИЙНА ХРОНИКО

УЛААН-ҮДЫН АЙМАГ. Манай «Улаан Оронго» колхоздо хабарай тарилга эмхитэйгээр үнгэржэ байна. Энэ жэлдэ 3 мянга гаран гектарта шэниисэ таригдаа. Мүнөө оройн тарилга түлэг дундаа. Тарилгын хүдэлмэрине богонихон болзор соо дүүргэхын тулада коммунистнууд ехэ оролдолго гаргаба.

Артелиимнай 1-дэхи бригада эгээл ехэ тарaалантай юм. Эндэ хабарай тарилгын хаhада партийна бүлэг эмхидхэгдэжэ, тэрэнэй ажалые коммунист Бимба Намсараева ударидаhан байгаа. Бүлэгэй коммунистнууд тодорхой түсэб таонжа, механизаторнуудай дунда ойлгуулламжын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулhан, тэдэнине социалис мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадуулhан. Тэрэнэй ашаар тус бригада мүрысөөндэ түрүү ябана. Коммунист Д-Ц. Раднаевай агрегат тарилга дээрэ нормоёо үлүүлэн дүүргэнэ.

П. НИМАЕВ,
колхозой парткомой секретарь.

* * *

МУХАР-ШЭБЭР. Суулгын совхозой коммунистнууд нээмэл партийна суглаан дээрэ мал ажалай продуктнуудые элбэгээр абадаг болохо тухай асуудал зүбшэбэ. Энэ суглаанда элидхэл хэhэн парткомой секретарь нүхэр А.Ф. Плюснин, мүн үгэ хэлэгшэд совхоздоо ехэ арга боломжонуудай бии байhанине элирүүлээ.

Тус совхозой коммунистнууд тогтоол баталан абахадаа, мал шахан таргалуулдаг фермын барилгые энэ жэлэй октябриин 15 болотор дүүргэжэ, хүдэлмэриинень оньhожоруулха гэлсэбэ. Энэ фермэдэ 400 залуу эбэртэ бодо мал байлгагдаха юм. Мүн ойрын үдэрнүүдтэ октябрь hара соо гүрэндэ тушаагдаха, эбэртэ бодо малай гурбан гүүртэ бүридхэгдэжэ, зунай бэлшээридэ гаргагдахань. Тус ажахы энэ жэлдэ гүрэндэ мяха худалдаха түсэбөө 50 центнерээр үлүүлжэ, хамта 4750 центнер хүртэхөөр хараалба.

* * *

ТҮНХЭН. Туранай найман жэлэй hургуулиин дэргэдэ 8—10 классуудта hураха үдэшын hуралсал нээгдэжэ, совхозой олон ажалшад дунда эрдэмтэй болохын түлөө hураhан байгаа.

Энэ жэлдэ Туранай совхозой ажалшад О. Аюшеев, Н. Бажеева, В. Пежемский Туранай отделениин комсомолой организациин секретарь Л. Аюшеева болон бусадууд аттестадуудые абаа.

Үдэшын hургуули дүүргэгшэдэй вечер дээрэ hургуулиин директор Д. В. Тугутов үгэ хэлэжэ, аттестат абагшадта саашадаа hуралсалаа үргэлжэлүүлхыень, ажал дээрээ амжалта туйлахыень хүсэбэ.

ЭРДЭМ ШЭНЖЭЛЭЛГЭ, hАНАМЖА ДУРАДХАЛНУУД

ПАРТИЙНА ОРГАНИЗАЦИ БА МЭРГЭЖЭЛТЭД

(Партиин райкомой хүдэлмэридэ социологическа шэнжэлэлгэ хэрэглэхэ дүй дүршэл тухай)

Хүдөөгэй райкомой хүмүүжүүлгын ба эмхидхэлэй хүдэлмэриин арга методүүдые улам hайжаруулха, хүдөө ажахын үйлэдбэриин бүхы hалбаринуудта партийна организацинуудай ажал ябуулга hайжаруулха эрилтэнүүдые мүнөөнэй эрхэ байдал табижа байна. Хүдөө ажалай мэргэжэлтэдэй дунда ябуулагдаха хүдэлмэри эдэ бүгэдэн соо нэгэ шухала hуури эзэлнэ. Хүдөө ажахын хүдэлмэри техническэ талаарнь зэбсэгжүүлхэ, аша үрэтэй болгохо үедэ мэргэжэлтэдэй—үйлэдбэри эмхидхэгшэд—технологуудай үүргэ улам ехэ болоно. Хүдөө ажахыда шэнэ, түрүү юумэ бодотоор нэбтэрүүлэгшэд болгохоор мэргэжэлтэдтэй ябуулдаг хүдэлмэрээ эрид hайжаруулха шухала гэжэ КПСС-эй ЦК-гай октябриин (1968 оной) Пленум заагаа hэн.

Республика дотороо Мухар-Шэбэрэй аймаг эгээл ехэнүүдэйнь нэгэн юм. Шэнэ техникээр зэбсэгжэhэн олон hалбаритай хүдөө ажахын үйлэдбэритэй, 63 мянган гектарта ороohото ургамал таридаг. 161891 хонидтой, 22042 толгой үхэртэй, 17671 гахайтай. Жэлдээ нэгэ миллион шахуу центнер ороohо таряа хуряажа абадаг, тиихэдэ дайнай хойто тээхи жэлнүүдтэ гүрэндэ таряа худалдалгань 5 дахин ехэ болоо. Энэл үедэ мяха—7,4 дахин, hү—6,6, ноohо—10,2 дахин ехээр гүрэндэ худалдадаг болонхой. Аймагай колхоз, совхозуудай поли дээрэ 650 трактор, тарянай 300 комбайн, 346 автомобиль болон хүдөө ажахын бусад олон машина зэмсэгүүд хүдэлнэ.

Үйлэдбэрине хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ, табан жэлэй түсэбые амжалтатайгаар бэелүүлхэ ехэ арга боломжонуудые КПСС-эй ЦК-гай октябриин Пленум элирүүлhэн байна. Эдэ бүгэдын үндэhөөр партиин райком түсэбтэ табан жэлые болзорhоонь урид дүүргэхэ, удаадахи табан жэлэй (1975 оной) эсэс багта 110—120 мянган тонно (мүнөө 87 мянган тонно байгаа), мяха—6600 тонно (мүнөө 6100 тонно), hү—13600 тонно (мүнөө 12027 тонно), ноohо—800 тонно (мүнөө 588 тонно) болгохо зорилго бухы колхоз, совхозуудай үмэнэ табиhан байна.

Эдэ бүгэдые туйлахын тулада ойрын жэлнүүдтэ тарянай ургаса дунда зэргээр гектар бүрин 5—6 центнерээр дээшэлүүлжэ, га бүхэнэй ургаса 18—20 центнертэ хүргэхэ, үбhэ ногооной ургаса 6—7 центнер, уhалдаг газарhаа 8—10 центнертэ хүргэхэ болоно. Үнеэн бүриhөө 2200—2500 килограмм hү haaxa, хонин бүхэнhөө 3,5—3,8 килограмм ноohо хайшалха, гүрэндэ тушаадаг үхэрэй шэгнүүр 300—350 килограмм, хонинoй—40—45 килограмм, гахай—90—100 килограмм болгохо.

Иигээд байхада хүдөөгэй ажалшад, тэрэ тоодо хүдөө ажахын үйлэдбэриин мэргэжэлтэд ехэ ажал хэхэ болоод байна. Газар тарялангай ургаса дээшэлүүлхэ, малай ашаг шэмэ ехэдхэхэ, тиигэжэ хүдөө ажахын үйлэдбэрине ашаг олзотойгоор эрхилхэ—имэ гол шухала зорилго шиидхэхэ хэрэгтэ хүсэеэ зорюулха болоно. Энээнине туйлахын тулада эрдэм, техникын туйлалта нэбтэрүүлэгшэд мэргэжэлтэдэй үүргэ айхабтар ехэ.

Аймагай колхоз, совхозуудта 160 хүн мэргэжэлтэд—хүдөө ажахын дээдэ ба дунда hургуули дүүргэгшэд хүдэлжэ байна. Колхоз бүхэндэ 11, совхоз бүхэндэ 14 мэргэжэлтэд хүртэнэ. Республикын хүдөө ажахын дээдэ hургуули дүүргэhэн 26 хүн энэ жэлэй март hарада аймагай ажахынуудта ерээ. Мэргэжэлтэдэй олонхинь эндэхид юм. Тиимэ тула эдэнэр батаhаа газар уhаа хуу мэдэхэ зонууд.

hүүлэй хэдэн жэлэй туршада эндэ дүршэл ехэтэй мэргэжэлтэд—үндэр баян ургасын мастернууд, мяха-hүнэй, мяха-ноohоной үйлэдбэрине ударидагшад, эмхидхэгшэд урган гараа. Жэшээнь, республикын элитэ агрономуудай нэгэн Иннокентий Иванович Шамаанов Мухар-Шэбэрэй аймагай колхозуудта 35 жэл соо хүдэлжэ ябана. Ургамалнуудай бүридэл, үйлэдбэриин технологи ба техникэ, газарайнгаа онсо шэнжэ болон сагай уларил hайса мэдэхэ болоhон тула энэ агрономой ехэ амжалта туйладагынь элитэ. Тэрэнhээ гадна Иннокентий Иванович газар таряалангай кадрнуудые зүбөөр шэлэн олохо, тэдэнине hуури hууридань табиха, агротехническэ талаарнь hургаха, ургамалай ажахые мүнөө сагай эрилтын ёhoop эрхилхэ арга методтэ хүнүүдээ hургаха талаар ехэ ажал ябуулжа байдаг.

«Забайкалец» колхоздо hүүлэй 10 жэлдэ энэ агроном хүдэлжэ байна. Овощ ургуулха хүдэлмэри оньhожоруулагданхай, гирбицидүүд, аммиагай уhан болон бусад минеральна үтэгжүүлгэ үргэнөөр хэрэглэгдэнэ. Энэ колхоздо тарянай, тэжээлэй ургамалнуудай, овощой ургаса жэлhээ жэлдэ дээшэлжэ байна. Жэшээнь, үнгэрэгшэ жэлдэ гектар бүриhөө 242 центнер овощ эндэ хуряагдаа.

Агрономой хүдэлдэг багахан таhалга. Тэрэн соонь элдэбын справочнигууд, таблицанууд, тусхай журналнууд, брошюранууд болон бусад номууд, газарай хүрьhэнэй шорой, элдэб препарадууд болон приборнууд—эдэ бүгэдэн мэргэжэлтэ-туршагшын, шэнжэлэгшэ-технологой, үйлэдбэрине эмхидхэгшын тон шухала хэрэгсэлнүүд болоно. Иннокентий Ивановичта РСФСР-эй габьяата агрономой үндэр нэрэ зэргэ олгогдонхой. Мүн оло дахин хүндэлэлэй грамотануудаар, шангуудаар энэ хүнэй габьяата ажал тэмдэглэгдэнхэй.

Мүн «Заганский» колхозой агроном Юлия Ивановна Лютаева эгээл имэ хүн юм. РСФСР-эй габьяата агроном Лютаевагай ажалай онсо шэнжэ юун бэ гэжэ хараха болоо haa, нэгэл харюу байха: ухаансар ёhoop хүдэлдэг, бодомжолдог. Олон жэлэй турша соо шэнниисын шэнэ шэнэ сортнуудые бии болгохын, элhэтэйшэг хүрьhэтэй колхозойнгоо газарта имэ сортнуудые тарижа ургуулхын тула ехэ хүдэлмэри ябуулаа. Энээнтэеэ хамта ажахыдаа тарянай ургаса дээшэлүүлхын тулада ехэ ажал ябуулаа, хэшээл оролдолго гаргаа. Ажалайнгаа дүй дүршэл, эрдэм мэдэрэлээ залуу механизаторнуудта, овощ ургуулагшадта, луговодуудта дамжуулдаг hайн hайхан гуримтай. Үнгэрэгшэ үбэл 30 гаран хүнине агрозоотехническэ hуралсалда хабаадуулан hургаа.

«Искра», Ленинэй нэрэмжэтэ, «Знамя Ленина» колхозуудай агрономууд И. М. Козлов, С. Е. Брылев, Ф. Г. Бадеева гэгшэд үйлэдбэриин hайн технологууд, шадабаритай эмхидхэгшэд байhанаа харуулба. Эдэ колхозуудта жэлhээ жэлдэ агротехникын заабари нарипаар сахигдадаг тула тарянай ургаса дээшэлнэ.

Залуу зоотехник Д. Б. Дымбрылов үүсхэл эдэбхитэй, бэлиигтэй мэргэжэлтэ байhанаа харуулба. Энэ мэргэжэлтын ударидадаг hү haалиин фермэ hүүлэй үедэ hү, мяха ехээр үгэдэг болоо. Хүдөө ажахые шадабаритай бэрхээр ударидажа байhан дүршэл ехэтэй мэргэжэлтэдые тоолохо болоо haa олон.

Хүдөө ажахые техническэ талаар зэбсэгжүүлхэ, ашаг олзотой болгохо хэрэгтэ мэргэжэлтэдэй үүргэ улам дээшэлүүлхэ эрилтэ мүнөөнэй байдал табина. Имэ болоhонhоо хойшо мэргэжэлтэдые ажалда түбхнүүлхэ, тэдэнэй хүдэлмэрине нийтэ дээрэнь хаража үзэхэдэ, шиидхэгдээгүй олон асуудалнууд үшөө бии байhаар гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Мүнөө үеын техническэ хүгжэлтын эрилтэнүүдэй ёhoop нийтын ажабайдалда, нийтын үйлэдбэридэ хүдөөгэй мэргэжэлтэдэй үүргые үндэhөөрнь хубилган дээшэлүүлхын тулада партийна организацинуудай, советскэ болон хүдөө ажахын зургаануудай зүгhөө саг үргэлжын оролдосотой, түбшэн зохид ажал хэрэгтэй. Эдэнэрэй эрилтэ хэрэглэмжэ, ажал хэрэгэйнь онсо шэнжэтэй, эрхэ байдалтай, нийтын ба хубиин ажабайдалтай hайнаар танилсаха, мэдэхэ гээшэ тон шухала.

Эдэ бүгэдые шэнжэлэн үзэхын тулада КПСС-эй райком Буряадай филиалай нийтын эрдэмэй институдтай хамта аймагай үйлэдбэриин интеллигенциин дунда социологическа зарим тэды шэнжэлэлгэ хэhэн байна. Энээнэй зорилго хадаа хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй үүргэ ба хүндэ хайрые үргэхэ, тэдэнэй политическэ болон эрдэм техникын мэдэрэл, шадабари мэргэжэл дээшэлүүлхэ хэрэгтэнь туhалха замуудые, онол аргануудые тодорхойлхо гэhэн байгаа.

Энэ шэнжэлэлгэдэ олон янзын арга метод хэрэглэгдээ. Социальна статистика, нийтын ба хубиин документнүүд, ажаглалта гэхэ мэтын программаар зохёогдоhон методүүд-асуултанууд хэрэглэгдээ. Хамтадаа 146 хүн, тэрэнэй 129-ниинь мэргэжэлтэд, 17-ниинь колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд—хүдөөгэй үйлэдбэриин интеллигенциин олонхинь шэнжэлэгдээ.

Хүдөо ажахын мэргэжэлтэд ажал хүдэлмэри тухайдаа, шэлэhэн мэргэжэл тухайдаа юун гэжэ сэдьхэнэб, ажал хүдэлмэреэ аша үрэтэй болгохо арга нүхэсэлнүүд тухай, ажалаа эршэдхэхэ, хүдэлмэриин саг хэрэглэхэ тухайда юун гэжэ бодомжолноб гэхэ мэтэнүүдые тодоруулха зорилготой шэнжэлэлгэ хэгдэhэн байгаа.

Шэлэhэн мэргэжэлдээ ямараар ханданаб гэhэн асуудал тодоруулхын тулада гурбан асуудал табигдаа: шэлэhэн мэргэжэлдээ дуратай гүт? Ажалтнай танай сэдьхэл ханаана гү? Танай бодохоdo, мүнөө үедэ танай колхоздо (совхоздо) мэргэжэлтые хэр хүндэлдэг, сэгнэдэг гээшэб?

Түрүүшынь асуудалда олонхи хүн зүбшөөhэн харюу үгөө, тиихэдэ дүрбэхэн лэ хүн буруушааhан харюу үгэбэ. Зарим асуудалнуудай харюуе тобшоор харуулая. «Шэлэhэн мэргэжэлдээ дуратайб, намда ондоо хүдэлмэри хэрэггүй»,—гэжэ 35 жэлдэ хүдэлhэн мэргэжэлтэ харюусаба. Саарhа эрээлхэ гээшэ минии ажал бэшэ, ажални сэдьхэлыемни ханаадаг, юундэб гэхэдэ, хүдөө ажахын үйлэдбэриин технолог болоноб». «1956 онhоо зоотехнигээр хүдэлнэб. Мэргэжэлдээ дуратайб, юуб гэхэдэ, хара багаhаа малда дуратай hэм,—гээд буряад hууринда хүдэлдэг зоотехник бэшэнэ. «Шэлэhэн мэргэжэлни hайн,—гээд совхозой экономист харюусаба. Зарим хүнүүдэй hонигүй, муу мэргэжэл гэлсэhээр байтар залуудаа эгээл энэ мэргэжэл шэлэhэндээ гомдодоггүйб, харин омогорходогби». Инженер-механик иигэжэ бэшэнэ: «минии мэргэжэл юунhээшье hайн. Одоол мүнөөнэй үе сагай мэргэжэл бшуу. Тиин ехэл олон юумэ мэдэхэ хэрэгтэй: машина заhабарилха, ашаглаха, электротепло-техникэ болон бусадые мэдэхэ хэрэгтэй. Имэ жэшээнүүдые харуулбал олон байха.

Хоёрдохи асуудалда үгтэhэн харюунууд нэгэ бага ондоо байба. Асуулта хүүлэгшэдэй 66,9 процентнь энэ асуудалда зүбшөөhэн харюу үгэбэ. Зарим мэргэжэлтэдэй ажалынь юундэ сэдьхэлыень ханаанагүйб гэхэдэ, ажал үйлэдбэри дээрэнь дутагдалнууд тохёолдоно, нүгөө талаhаа зарим мэргэжэлтэд элдэб саарhа бэшэлгэдэ (справка, мэдээ, тоосоонуудта) hамааруулагдана, нүгөөдүүлынь элдэб захиргаанай хүдэлмэри дүүргэнэ. Тиихэдэ зарим мэргэжэлтэдэй байра байдал, хубиин хэрэг муу дээрэhээ ажалдань haалта болоно.

Колхоз, совхозуудай мэргэжэлтэдэй нэрэ хүндэ, нийтын байдал тухай асуудалда бүришье олон hанамжа бодомжо түрүүлмээр харюунууд абтаба. Эдээнине хараад үзэхэдэ, зарим газарта мэргэжэлтэд яhала хүндэтэй, сэгнэгдэдэг байна. Тиин гэхэдэ, зарим нютагуудта мэргэжэлтэдые сэгнэдэггүй, хүндэлдэггүй, тоодоггүй ушар үзэгдэнэ. Колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, партийна организацинуудай секретарьнар м… гэжэлтэдтэ ондо ондо… даг байhыень шэнжэл… тануүд гэршэлнэ. Эдэ … лэгшэдэй 58,9 процен… жэлтэдээ хүндэлдэг, с… гэжэ харюусаа. Бэш… асуудалда оройдоо х… Эдэ бүхы тоо баримтан… рюунууд, сэгнэлтэнүүд … зүб гэхын аргагүй … юу харуулнаб гэхэдэ, б… гэжэлтэдэй тон оло… лэhэн мэргэжэлдээ д… нирхолтой, аша туhат… байhан тухайдаа харюус… на. Гэхын хажуугаар … нийтын ажабайдалда ээ… үүргэнь зарим мэргэж… хэл ханаанагүй. Тиимэ … бүгэдэнь ажал хэрэгт… hаниинь элитэ. Илангая … тын нэрэ хүндэ гээшэ ех… нартай бшуу. Мэргэж… дэг hуури, үүргэ тухай … дай коллективүүд, хүт… шэдтэй тогтоhон харил… хай эдэ бүгэдэ бари… руулжа байна.

Мэргэжэлтэдэй ажал … болгохо, хүдэлмэрин… раар хэрэглэгдэдэг ба… тодоруулха зорилготой … нууд табигдаа. Эрдэм … хэр хүсэдөөр хэрэгл… та? Гол шухала ажал… нээн саг гарганабта? … элдэб ажал дүүргэхэдэ … нээн сагаа hалганабта? … даабари дүүргэхэдэ хэ… ошоноб, жэлдээ (сууд… зэргээр хэды шэнээн са… тнай ажалда гаранаб? … далнууд табигдаба.

Н. МА…
КПСС-эй Мухар-…
райкомой нэгэдэхи с…

Ю. РА…
түүхын эрдэмэй …
нийтын эрдэмэй …
институдай …

(Үргэлжэлэлынь х… гараха)

ҮЕНҮҮД БОЛОН СОХИЛТОНУУД

Педагогическа эрдэмэй доктор И. В. Баранников һүүлэй [...] жэлэй туршада СССР-эй Педагогическа эрдэмэй акаде[...] Национальна һургуулинуудые шэнжэлхэ институдай эхив[...]лсалай таһагые даагшаар хүдэлхэ зуураа, шэнжэлхы ехэ [...] ажал ябуулһан байна. Илангаяа буряад һургуулинуудта [...] хэлэ зааха асуудалаар номуудынь хэблэгдэһэн, статьянуу[...] түбэй хэблэлнүүдтэ толилогдоһон.

Нүхэр И. В. БАРАННИКОВ өөрынгөө докторско диссер[...]һаа нэгэ хэһэг газетэдээ толилхыемнай зүбшөөгөө.

* * *

[...] хэлэнэй абянуud буряад [...]тэ хүшэр байдагынь гай- [...] Юундэб гэхэдэ, ород, бу[...]хэлэнүүдэй аялганшье, ха[...]шье абянууд туд тудтаа [...]онсо илгаатай. Тэрэ илгаа[...] үгүүлгэдэ гарадаг ааб [...]рээнһээ дамжан, бэшэлгэ[...]шуунууд гараха. Илангаяа [...]хэлэнэйнгээ аялганай таа[...] нүлөөн доро үхибүүд ород [...] алдуу гаргахаяа һана[...] ажаглагдаа.

[...]ган сооһоо «в», «ф», «ч», [...]» абянууд эгээл хүшэр [...]логдодог. Буряад хэлэндэ [...]янууд урдань үгы байһан [...] Ород хэлэнэй эдэ абянуу[...] [бу]ряад үхибүүд үгүүлхэдээ [...] ядалдадаг юм ааб, үгүүл [...]шуу хэды шэнээн саг соо [...]ыгүй хаб гэһэн асуудал [...] зорилго би урдаа таби[...]аб. Тэрэ зорилгоор арбаад [...]магуудай һургуулинуудай [...]агшадай хэһэн туршалгын [...]һөө нэгэ хэды ажаглалта

[...]үдэй дүүргэһэн туршал[...]бари шэнжэлээд байхада, [...] зүйлнүүд элирээ:

[...]» абян эгээл хүшэр. Жэ[...] хоёрдохи класста хорин [...] гурбадахи класста 9,5 [...] алдуу хэгдээ. Тиихэдэ [...] класста 11,8 процент [...]нэ юун дээрэһээ иимэ гээ[...] [бу]ряад хэлэндэ «щ» абян[...]гүд огто үгы бшуу. Иимэ [...] абтаһан үгэнүүдшье хо[...]ээглэл» соо гансахан лэ [...] гэжэ үгэ бии хаш.

[...]һэн хашалгануудтай үгэ[...] буряад үхибүүд мүн лэ [...]дуу гаргана. Жэшээнь: **стол—остоол, трактор—тарактор, стакан—астакан, метр—метэр, театр—театар, столб—остолоб** гэхэ мэтэ.

Һүүлэй үедэ **«ц»** болон **«ч»** абянуудта буряад үхибүүд үсөөн алдуу гаргадаг болоо. Шалтагааниинь гэхэдэ, иимэ абянуудтай буряад (анханиинь түбэд хэлэнһээ абтаһан юм бэзэ) нэрэнүүд бии: **Цэдэн, Цэбэг, Чэмэд, Чултэм.** Хоёрдохёор, эдэ абянуудтай абтаһан үгэнүүд буряад хэлэндэ олошороо. Жэшээнь, **цех, циркуль, часы, участок** гэхэ зэргын. Гурбадахяар, сонгоол, сартуул буряадай нютаг хэлэндэ эдэ абянуудтай үгэнүүд элбэг. Дурсагдаһан шалтагаануудшье нүлөөлөө юм бэзэ. Үшөө хажуугаарнь багшанаршье ехэ хүдэлмэри ябуулһан байха.

«В» абян баһал хүшэр гэгдэдэг. Гэбэшье таатай упражнени хүүлээд байбал, һурагшад **«в»** абяа зүбөөр үгүүлжэ ябан һурадаг, бэшэхэдээ, алдуу хэхээ болидог.

Ахамад классуудта **«ф»** абянда һурагшад алдуу гаргахаа болидог шахуу. Энэ ямар ушарһааб гэбэл, **«ф»** абянтай абтаһан үгэнүүд буряад хэлэндэ угаа олон болонги. **«Фермэ»**, **«формо»**, **«фартук»**, **«физикэ»** гэхэ мэтын үгэнүүд буряад үхибүүдтэ һайн танил.

Дээрэ дурсагдаһан абянуудта үхибүүдэй гаргадаг алдуунууд хэр удаан тогтохоор бэ? Зарим алдуунуудынь саг үргэлжэ упражнени хүүлэжэ байхада, байн-байн үгы болоно гэжэ дээрэ хэлэгдээ һэн. Гэбэшье, **«щ»** абянда гү, али зэргэлһэн хашалгантай үгэнүүдтэ гаргадаг алдуунуудынь үшөөл удаан саг соо ушарха. Тиимэ һэн туладань, багшанар горитойхон хүдэлмэри хэхэ зорилготой. Хүшэр абянуудта гү, али зэргэлһэн хашалгантай үгэнүүдые зүбөөр үгүүлжэ үхибүүдые һургахын тула һайсахан лэ упражнени хүүлэхэ юм гээшэ ааб даа.

Ород хэлэндэ һуража байха үедөө үшөө ямар зүйлнүүдтэ үхибүүд алдуу гаргадаг бэ? Сохилтотой үгэнүүдтэ.

Сэхынь хэлэбэл, сохилто (ударени) гээшэ юрэнхы дээрээ ород хэлэнэй эгээл хүшэр зүйлынь гээшэ. Заримдаа һургуули һудартайшье хүн аад, ород үгэнүүдэй сохилтыень буруугаар үгүүлжэ байдаг нүхэд ушардаг байха. Гэбэшье сохилтын дүрим гээшые үхибүүдтэ бидэ һайнаар ойлгуулха ёһотойбди. Тэрэ хүдэлмэри үхибүүнэй һургуулида оромсоор хэгдэжэ эхилхэ ёһотой.

Үгын сохилто гээшые үхибүүд юундэ ойлгожо ядадаг бэ? Ород хэлэнэй сохилто гээшэ тогтууригүй, тиимэһээ үгын ямар үедэнь тэрэниинень табихаб гэжэ тодорхой дүрим үгы юм. Жэшээнь, «корова» гэжэ үгын ямаршье формодо байхада, сохилтонь хоёрдохи үе дээрэ унадаг. Гэхэтэй хамта, «голова» гэхэдэмнай, һүүлшын үе дээрэ сохилто унаха. Ондоо славян хэлэнүүдые абажа харабал, тад ондоо юумэн элирхэ. Жэшээнь, чех хэлэндэ сохилтонь хододоо нэгэдэхи үедэнь буудаг һаань, поляк хэлэндэ—һүүлшын үе дээрэ унана. Ород хэлэнэй сохилто тусхай һуурингүй. Энэ нэгэ талань.

Нүгөө талань гэхэдэ, нэгэ үгын сохилто тэрэнэй формоһоо дулдыдажа, һууряа һэлгэдэг. Хараад үзэе: «голова» (нэгэнэй тоогой нэрын падеж), головы (олоной тоогой нэрын падеж), головы (нэгэнэй тоогой хамаанай падеж), голов (олоной тоогой хамаанай падеж). Нэгэ үгэ дүрбэн ондоо түхэлтэй болоод байхадань, сохилтонь баһал хубилна.

Шабинар үгын удха, үгүүлэл зүбөөр ойлгохоһоо гадна, үшөө сохилтыень хадууха баатай болоно бшуу. Тиихэдээ, үгын сохилто гээшэ үхибүүдтэ эгээл хүшэр юумэн болоно ха юм.

Гэхэтэй хамта ямар үе дээрэ унадаг сохилтодо буряад үхибүүд алдуу гарганаб гэһэн асуудал бидэнии һонирхуулаа. Тиимэһээ хоёр болон гурбан үетэй үгэнүүд туршалгын үгүүлэлдэ үгтэһэн байгаа.

Ажаглалтын тобшололтой уншагшадые танилсуулхаһаа түрүүн, юрэдөө, сохилто гээшэмнай юун бэ гэжэ элирүүлэе. Үгын али нэгэ үеын хүсэтэйгөөр, эршэтэйгээр үгүүлэгдэдэг гуримые сохилто гэнэбди. Мүнөөнэй лингвистикэдэ ород үгын сохилто динамическа (эршэтэй) гэжэ тоологдодог. Монгол хэлэнүүдэй үгын сохилто баһал динамическа гэжэ тоологдодог байгаа. Эрдэмтэд Г. И. Рамстедт, Я. Шмидт, А. Орлов, А. Бобровников, А. Д. Руднев, Б. Я. Владимирцов, А. М. Позднеев, Г. Д. Санжеев гэгшэдэй болон бусадай зохёолнууд соогуур тиимэрхүү һанамжанууд хэлээтэй. Гадна монгол хэлэнүүдэй, тэрэ тоодо буряад хэлэнэй үгын сохилто нэгэдэхи үе дээрэ унадаг гэһэн һанамжые дээрэ дурсагдаһан эрдэмтэд хэлэһэн байдаг. Теэд буряад хэлэнэй үгын сохилто тиимэшье эли бэшэ. Сонсостохо хүсэнэйнь зэргээр сэгнэбэл, буряад үгын сохилтотой аялган ород хэлэнэй үгэнүүд соохи сохилтотой үеын удаадахи аялганшуугаар дуулдадаг гэхэдэ болохо.

Буряад үхибүүд ямар сохилтодо алдуу гаргадаг юм ааб гэһэн асуудал элирүүлхын тула хоёр, гурбан үетэй хэдэн үгэнүүд шалгалтын хүдэлмэридэ үгтэһэн бэлэй. Нэн түрүүн иигэжэ тэмдэглэхэ шухала: түрэл хэлэндэнь элеэр сонсостодог эршэтэй сохилтын үгы байһан ушар буряад үхибүүдэй ород үгэнүүдые үгүүлхэдэ ехээр нүлөөлдэг байна.

Хаамал хоёр үетэй үгэнүүдые шалгалтада ороһон һурагшад үгүүлхэдээ, 64,3 процентнь һүүлшын үе дээрэ сохилтыень табяа. Хоёрдохи, гурбадахи, дүрбэдэхи классуудта һурадаг, ондо ондоо нютагуудай 54 57 үхибүүд шалгагдаа юм. «Агент», «арест», «плеень», «хаос» гэхэ мэтын гэнэтэйшье үгэнүүдтэ үхибүүд хоёрдохи үеыень сохилтотойгоор үгүүлээ. Эдэ үгэнүүдэй зүбөөр үгүүлэгдэхэ дүримые үхибүүд хаанаһаа мэдэхэ һэм? Эдэ үгэнүүдые бидэ «гэнэтэй» гэнэбди. Юуб гэбэл, ехэшүүлэй дунда эдэ үгэнүүдые буруугаар, нэгэдэхи үе дээрэнь сохилтотойгоор үгүүлдэг зон олон ха юм.

Хаамал хоёр үетэй үгэнүүдые үхибүүд һүүлшын үеые сохилтотойгоор үгүүлхэ шэглэлтэй байна. Теэд нэмэл хоёр үетэй үгэнүүдые үгүүлхэдэнь, ташха ондоо юумэн ажаглагдаа. Шалгалтада ороһон үхибүүдэй 69,6 процентнь «тропа», «швея», «цапля», «кайма», «тахта» гэхэ мэтын үгэнүүдтэ нэгэдэхи үе дээрэнь сохилтыень табяа.

Гурбан үетэй үгэнүүдтэ туршалга хэгдээ. Нэмэл гурбан үетэй үгэнүүдтэ шалгалтада ороһон үхибүүдэй 74,5 процентнь хоёрдохи үе дээрэнь сохилто табяа. Тиихэдэ, хаамал гурбан үетэй үгэнүүдтэ дүшэн процентнь хоёрдохи, табин зургаан процентнь гурбадахи үе дээрэнь сохилтыень табяа. Тэрэнэй хажуугаар баһа нимэ юумэн ажаглагдаа: хэдышье үетэй үгэнүүдтэ **ы, ай, ой, уй, эй** абянуудтай үенүүд дээрэ сохилтыень табидаг байна. Яахадааб гэбэл, түрэл хэлэндэнь дурсагдаһан аялганууд ходо удаанаар үгүүлэгдэнэ ха юм.

Бүхы ажаглагдаһан зүйлнүүд юун тухай хэлэнэб? Буряад хэлэнэй үгэнүүдэй сохилтые үшөө дахин һайса шэнжэлхэ саг ерээ гэжэ һанагдана. Энэ нэгэдэхинь. Тиигээд саашань хэдэн методическа тобшолол хэгдээ. Шэнэ үгэтэй һурагшадаа танилсуулха зуураа сохилтыень зүбөөр ойлгуулха шухала.

Ямар бэрхэшээл ушархаб?

1) Һүүлшынь нэмэл үе дээрэ сохилтотой бүхы үгэнүүдтэ буряад үхибүүд ядалдаха.

2). Һүүлэй сохилтогүй, хаамал үетэй үгэнүүдые буруугаар үгүүлхэ.

3). Тогтууригүй сохилтотой үгэнүүд хэзээшье хүшэр байха.

4) Сохилтогүй **ай, ой, уй, эй, ы** аялгантай үгэнүүдтэ үхибүүд эндүүрхэ.

Гэбэшье үдэр бүри упражнени хүүлэжэл байхада, ород хэлэнэй үгын сохилтые буряад үхибүүд яһала ойлгодог даа.

И. БАРАННИКОВ,
педагогическа эрдэмэй доктор.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Д. Д. Манжиханов Улаан-Үдэ хотын эндокринологическа диспансертэ олон жэлэй туршада врачаар хүдэлнэ. Хэдэн зуугаад үбшэнтэн бэрхэ врачай аргаар эдэгэжэ гараһан байха. Мүнөө нүхэр Манжиханов Зэдын аймагай Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ колхоздо хүдэлдэг М. Цыбиковые үзэжэ байна.

К. ГАБАЕВАЙ фото.

МНР-һээ ерэһэн бэшэг

МОНГОЛ УНШАГШАДТА ДУРСАГДАНА

Буряадай элитэ уран зохёолшо Жамса Тумунов 1942—1944 онуудта Монгол Арадай Республикын Дурната аймагай түб Чойбалсан хотодо байһан юм. Совет арадай Эхэ ороноо хамгаалгын Агуу ехэ дайнай хүшэр хүндэ жэлнүүдтэ Улаан Армиин зэргэдэ алба хэжэ ябаһан залуухан, хори гаран наһатай офицер Жамса Тумунов сүлөө сагаар хэды хомор байбашье, ерээдүйдэ өөрынгөө бэшэхэ зохёолой темэ бэдэрдэг материалнуудые саг үргэлжэ суглуулдаг, боломжолдог байһан юм. Уран найруулга, шүлэг бэшэлгээ үргэлжэлүүлдэг һэн.

Тэрэ зохёолшын Монгол орондо байһан үе сагайнь ажал ябуулга тухай дурсаха хүсэлэнтэйб.

ЗОХЁОЛОЙНЬ ТЕМЭ — АЖАБАЙДАЛ

1942 ондо Чойбалсан хотын П. Мядаг, тэрэнэй эхэнэр Б. Даримаа хоёртой Жамса Тумунов столово соо нэгэ столдо һуужа эдеэлхэ зуураа, Даримаа хүүхэнэй үмдэһэн хубсаһа, зүүһэн гоёолто, зүүдхэл зэргыень ажаглаба. Тиигээд тэрэнэй дүрые монгол дарга Г. Базарсада гэгшээр зуруулаад, «Улаалзай» гэжэ тон эгэл[...] уран шүлэг бэшээд, уншажа байһыень би хараһан, шагнаһан байнаб. Энэнь хүнэй ажабайдалай багахан хэһэг, юрын хүндэ ажаглагдамаар бэшэ үзэгдэл байбашье, ушаралта байдалһаа һабагша татадаг тэрэнэй эбьяс шадабарине харуулна бшуу.

Теэд тэрэ үе сагай онсо түгшүүритэ байдалай эрхээр тэрэ уран һайхан «Улаалзай» шүлэгэйнь хуби заяанай мэдэгдэхэгүй байһаниинь харамтай. Зохёолшын архивта байжашье болоо аалам.

МАТЕРИАЛНУУДЫЕ СУГЛУУЛГА

Монгол арадай вождь Д. Сүхэ-Баатарай ажабайдал, ажал ябуулга тухай материалнуудые зохёолшо Ж. Тумунов Чойбалсан хотодо байхадаа суглуулдаг байгаа. «Сүхэ-Баатар» гэһэн поэмын темые эндэл байха үедөө гол түлэб бэлдэһэн юм. Ерээдүйнгөө зохёолой удха, үлхөөдэ ороха элдэб шухала баримтануудые тодо һонор болгохын тулада Сүхэ-Баатарай ажал ябуулгада хабаадалсаһан, дуулаһан, тэрэниие мэдэхэ олон хүнүүдээр уулзажа, хөөрэлдэжэ байһан. Тэрэ үедэ Чойбалсан хотодо сэрэгэй газетын хүдэлмэрилэгшэ Сумьяажав гэгшэтэй танилсажа, тэрэ нүхэрөөр дамжуулан поэмэдээ ороходо материалнуудые суглуулха талаар туһаламжа абажа байһан юм. Мүнөө нүхэр Сумьяажав Улаан-Баатар хотодо газарай хүрьһэ шэнжэлгын зургаанда хүдэлжэ байдаг.

1950 ондо Ж. Тумуновай хэблүүлжэ гаргаһан «Д. Сүхэ-Баатар» гэһэн поэмэ монголой олон түмэн уншагшадай эгээл дуратай номынь болонхой шуу.

РАССКАЗУУД ТУХАЙ

Зохёолшын бэшэһэн олон рассказууд монгол уншагшадта мэдээжэ. Тэдэ домогто рассказуудайнь эшэ, бодото материалнууд олонхи ушарта Монгол оронһоо суглуулагдаһан янзатай. «Баруун зүттэ» гэһэн һонин рассказаа эндэ байхадаа бэшэһэн байжашье болоо ха.

Жамса Тумунов Монголдо байхадаа тэрэ үеын монгол болон совет хүнүүдээр энэ зохёолойнгоо темэтэй холбоотой асуудал тушаа хөөрэлдэжэ, тэдэнэй һанал бодол, өөрынгөө һанамжануудые ямжа ябадаг һэн гэжэ мүнөө Ононой һангай ажахын хүдэлмэрилэгшэ Дэмбэрэл, Жамса Тумуновай танил дурсан хөөрэдэг юм.

Мүн «Талын бүргэд» гэһэн зохёолоо эндэ хэблүүлхээр бэлдэһэн байна.

ДАРУУ, АЯЛДАР ЗАНТАЙ НҮХЭР ҺЭН

Чойбалсан хотодо Жамса Тумуновые һайн һайханаар дурсажа, тэрээнтэй танилсаһан, энеэдэтэй хүхюун яряа зугаагань үльгэр жэшээ болгон хөөрэлдэдэг нүхэдынь олон бии. Албан зургаанай, эдеэ хоолой газарта, юрын айлайдашье, хотын гудамжада, хээрэ талдашье уулзаад ганиха, ганихашьегүй хүнүүдтэй хөөрэлдэхэдөө, даруу аялдар зантай, ажабайдалай али таатай, хүнэй һанаа сэдьхэлдэ оромо хани ёһоной халуун үгөөр хүн бүхэниие этигүүлжэ шададаг абьяастай байһан юм. Тиимэһээ манай нютагай олохон монгол нүхэд зохёолшо Жамса Тумуновые хани халуунаар дурсажа ябадаг.

АХА ДҮҮ АРАДУУДАЙ НАЙРАМДАЛАЙ ЗОХЁОЛШО

1950 ондо монгол хэлэн дээрэ оршуулагдажа гараһан «Д. Сүхэ-Баатор» гэһэн Ж. Тумуновай поэмэ монгол-совет арадуудай ахадүүгэй хани барисаае батадхаһан мүнхын аршаан булаг мэтэ болонхой.

Монгол арад зоной омогорхон бахархажа уншадаг энэ зохёол монгол-совет арадуудай аха дүүгэй найрамдалда уран зохёолшын оруулһан томохон хубита нэмэринь боложо үгөө. Энэ поэмэ дотор зохёолшо Ж. Тумунов монгол арадай ехэ ударидагша Д. Сүхэ-Баатарай бодото ажал ябуулга, дүрэ шарайе дүүрэнээр гаргажа шадаа гэжэ һанагдана.

ОЛОН ЖЭЛНҮҮДЭЙ ҮНГЭРӨӨД БАЙХАДА...

Алдартай хүнэй нэрэ он жэлэй үнгэрхэ тума улам толоор һанагдан дурсагдадаг. Чойбалсан хотодо Ж. Тумуновай байһан гэрэ үеһөө хойшо 30 жэл шахуу үнгэрөө. Гэбэшье, тэрэнэй ябаһан ябадал, бэшэһэн зохёол, хүн зонтой танилсаһан, хөөрэлдэһэн, хүхюу зугаатай үгэ, абари зангые мүнөө хүрэтэр дурсажа ябадаг хүнүүд манай нютагта тон олон.

Тэрэ үеын дайнай хүшэр хүндэ жэлнүүдтэ Жамса Тумунов борохон шинель үмдэһэн, буу зэбсэг зүүнхэй, Улаан Армиин офицер зэргэтэй ябаа. Фронт дээрэ фашист Германиие бута сохилгодо баһал өөрынгөө нангин үүргые баатарлигаар бэелүүлһэниинь монгол ажалшадта мэдээжэ.

Уран зохёолдо дуратай монгол уншагша бүхэн «Сүхэ-Баатар» поэмын автор Жамса Тумуновай һарюул һайхан дурасхаалые хэзээдэ һанажа ябаха байна.

Адилбишийн ДАШДЭНДЭВ.
МНР-эй Дорнот аймагай зам барилгын хүдэлмэрилэгшэ.

ТҮРЭЛ ОРОН ДОТОРНАЙ

[...] «Камкабель» гэжэ завод дээрэ үндэр вольтын кабель[...] гаргахадаа үнэ сэн ехэтэй хара туулганай орондо [...]рэглэдэг болоо. Тиигээд байхада гансахан энэ жэлдэ 19 [...]аран түхэриг гүрэнэй мүнгэ арьбалха аргатай болохо [...]

[ЗУРА]Г ДЭЭРЭ: алюмини бүрээһэтэй үндэр вольтын кабельнуу[...] участок.

ТАСС-ай фотохроника.

[ЗУРА]Г ДЭЭРЭ: «Уралстальконструкции» түрүү монтажни[...]монолшууд Виктор Киселев, Вадим Самоловов. Тэдэнэй [...]дайгаа даалгабарине ходоодо үлүүлэн дүүргэдэг юм.

ТАСС-ай фотохроника.

ВОЛОДЯ УЛЬЯНОВТАЙ СУГ НЭГЭ КЛАССТА ҺУРАГШАД

Володя Ульяновай хэнтэй нүхэсэдэг, хэнтэй наададаг байһан тухайнь үхибүүд ехээр һонирходог. Володиин эгээл дүтынь нүхэд аха дүүнэрынь байһан ааб даа. Мүн үетэн хүбүүд, басагадшье бии байһаниинь элитэ. Тэдэ үетэнэйнь үри бээнэртэ хомор материалнууд үлэһэн байжа магад.

«Володя Ульянов хэнтэй суг һураһан бэ?» гэһэн темээр курсовой хүдэлмэри бэшэхыень студентка-түүхэшэн Люба Ключниковада дурадхаа һэм. Энэ асуудалда харюусаха бэрхэтэй байһаниинь түрүүшын бэдэрэлгэһээ элирээ.

Володя Ульяновай һураһан классуудай һурагшадай списогые Ключникова областной архивһаа олоо. Гэхэ зуура, тэндэ нэгэ һаа обогынь, үгышье һаа — нэрэ обогынь бии байба. Алдарынь олохо хэрэгтэй болоо һэн. Теэд тэрэниинень оложо ядашоо. «70—80 онуудта гимназистнуудай алдарые дурдаха ёһогүй байгаа».

Симбирскэ гимназиие 1887 ондо Володя Ульяновтай хамта дүүргэгшэдэй бүлэгөөрөө абхуулһан фотографиин бинь үнинэй мэдээжэ. Зүгөөр тэрэнь ямаршье бэшэлгэгүй. «Хэлэгүй» фотографи байһан. Гэбэшье Ключникова энэ талаар урагшатай бэдэрэлгэ хээ. В. И. Ленинэй музей-байшангай фонднууд сооһоо мүнөөхи фотографиин буулгабари олоһон байна. Володя Ульяновтай суггаа һураһан М. Ф. Кузнецов тэрэ фотографиин портредүүдые номерлоод, ара таладань энэ хэн бэ гэжэ бэшэһэн байба. Мүн тэрэ выпускын олонхи гимназистнуудай саашанхи хуби заяан тухай тобшо тэдыгээр бэшэһэн байгаа.

Энээнэй һүүлээр Симбирскын үнинэй һуурин зоной картотекэ соо «Ленинтэй нэгэ класста һураһан» гэжэ тэмдэгтэй хэдэн арбаад карточка нэмэбэ. Суглууһан бүхы материалаа нэгэдхэн эмхилхэ гээд туршабаб.

Володя Ульяновтай 1-дэхи класста хамта һуража эхилээшэдэй дундаһаа Михаил Кузнецов Александр Писарев I (Александр Писарев II гэжэ баһал байһан) хоёр лэ тэрээнтэй хамта дүүргэһэн байгаа. Ленинтэй зэргэ аад, гимназиин параллельнэ 1-дэхи класста ороһон хэдэн хүн 1887 оной выпуск соо бии байба. Гимназида нэгэн доро хошоод эхин классууд байдаг һэн. Хожомынь тэдэнһээ табадахи нэгэ класс бүридүүлэгдэдэг бэлэй. Володя Ульяновтай гимнази хамта дүүргэгшэдэй олонхинь табадахи класскһаа тэрээнтэй суг һуража эхилһэн.

Володя Ульяновтай бүхы 8 жэл соо хамта һураһан Михаил Кузнецов, Писарев I гэгшэдһээ гадна, 7 жэлдэ суггаа һураһан Сахаров Сергеев хоёр, 6 жэлдэ хамта һураһан 4 хүн (Бронский, Жильцов, Кабанов, Михайлов), 4 жэлдэ — 19 хүн, 3 жэлдэ—7 хүн, 2 жэлдэ —18 хүн, 1 жэлдэ 54 хүн мүнөөдөө мэдэгдээд байна.

«Завьяловай альбом» олоод байхадам, суглууһан бүхы мэдээнүүдни хэрэгтэй болоо һэн.

Пенсионер Владимир Алексеевич Завьялов эсэгынтээ наһа бараһан хойно наринаар хадагалжа байһан альбомоо гурбан жэлэй саана В. И. Ленинэй музей-байшанда үгэһэн юм. Альбом соонь Симбирскын эрэшүүлэй гимназиие 1888 ондо дүүргэгшэдэй фотографи (өөрһөөнь — А. Е. Завьяловһаа эхилээд) бии байгаа.

Хоёр жэл үнгэрһэн хойно Л. Волкова-Ланнит гэгшын бэшэһэн, «В. И. Ленин фотоискусствада» гэжэ ном соо энэ альбомые һүүлэй жэлнүүдтэ олдоһон һонирхолтой материалнуудай нэгэн гэжэ дурдаһан байна. Тиихэдээшье Володя Ульяновай үетэнэй фотографинууд тухайл дурдагдаа һэн.

Энэ альбом 1963 оной хабар лэ минии гарта ороо бэлэй. Тиихэдэ Володя Ульяновтай суг һурагшадай хамтын список намда бии байһан. Альбомой фотографи бүхэндэ шахуу автограф, арадань А. Е. Завьяловай бүри 1891 ондо бэшэһэн тэмдэглэлнүүд бии.

Володя Ульяновтай зэргэ гимназида һураһан үетэнһөө гадна, олонхинь хэдэн жэлэй туршада нэгэ класста хамта һураһан хани нүхэдынь урдаһаам хаража һууна бшуу! Бронскиие абаад үзэбэл, тэрээнтэй хамта Володя I-V классуудта һураһан юм. Һүүлдэнь Бронский хоёрдохи жэлээ үлөөд, Ульяновһаа нэгэ жэлээр хожом гимнази дүүргэһэн. Тэдэнэй нэгэн болохо Лабзин Ленинтэй II-V классуудта һураһан. Арнольдов, Забусов Николай, Игумнов, Кармазинский, Кочетков, Нечаев, Писарев II., Прушакевич, Трешин, Шевелев, Червяковский гэгшэд бултадаа Володя Ульяновтай нэгэ класста һураһан байна. Тэрэшэлэн Костя Сердюков өөрсэ һонин намтартай. Володя тэрээнтэй оройдоо нэгэ жэл 5-дахи класста һураһан, тиигэбэшье тэдэнэр саашадаа нүхэсэһэн байдаг. Митя Андреевтэй Володя Ульянов баһал нүхэсэдэг байгаа. Петя Толстойтой Володя нэгэ класста һураашьегүй һаа, бэе бэедээ һайнаар хандадаг һэн гэдэг. Тиин Завьяловай альбом Володя Ульяновай үетэнэй фотографинуудай альбом байһан аад, гимназида тэрээнтэй хамта нэгэ класста һураһан ханинүхэдэйнь альбом болоо.

Тэрээнһээ гадна карточканууд дээрэхи тэмдэглэлнүүдһээ Ленинтэй нэгэ класста һураһан арбаг гаран хүнэй обог олдоһон байна. Ох, яаһан гайхалай обогууд бэ! Саашанхи бэдэрэлгэ хэхэлэ заримдаа мүнөөшье дутаад байдаг. Тэдэниие мэдэнгүй, хүнүүдэй хуби заяае адаглан шэнжэлхын аргагүй.

Володя Ульяновтай хамта 26 хүн курса дүүргэһэн байна. Тэдэнэй тус бүридэ гү, али тус бүридэ шахуу Ульяновтай хамта буулгуулһан фотографи бии байха зэргэтэй. Центральна партархивта иимэ хоёр фотографи хадагалагдажа байдаг. Нэгэниинь — Ленинэй, нүгөөдэнь — хамта һураһан хэн нэгэнэй байгаа. Тиимэһээ, үшөө 25 иимэ фотографи олдожо болохо бшуу. Фотографи бүхэниинь ехэ музейешье шэмэглэхэ. Гимнази тухай бусад материалнууд Ленинтэй хамта һурагшадай үри һадаһанда үлэжэ болоо бэшэ аал?

Михаил Кузнецов урда тээнь суггаа һураһан зарим нүхэдэйнгөө хуби заяан тухай Октябриин революциин урда тээхэнэ тододхон мэдэһэн байгаа. Жэшээнь, Александр Наумов хаанай һүүлшын правительствын газар тарялангай ба гүрэнэй зоори хогшолой министр болоһон байгаа. Козлов, зурагай багшын хүбүүн, гимнази дүүргэмсээрээ бэедээ хоро хүргэһэн. 1887 ондо дүүргэгшэдэй хуби заяан революциин һүүлдэ ямар байгааб гэхэдэ, багшаар хүдэлдэг Михаил Кузнецовһоо, Москвада һууринжаһан, һонин намтартай Сахаровһаа ондоо хэншье тухай мэдэгдэхэ юумэ байгаагүй. Һүүлэй хоёр жэлэй туршада Василий Кузнецовой (бүри революциин урда тээ Симбирскдэ гансаараа байһанаа наһа бараһан), Алексей Дардальоновой хуби заяан мэдээжэ болоо. Дардальонов баһал тон эртэ, 1902 ондо, мүн лэ Симбирскдэ наһа бараһан байба.

Тиин бэдэрэлгын 26 шэглэлһээ лаб дээрэ Козлов, Михаил Кузнецов, Алексей Дардальонов гэгшэдэйл хуби заяан тодороод байна. 21 шэглэлээр бэдэрэлгэ хэгдэжэ үргэлжэлһөөр.

Сергей СЫТИН,
түүхын эрдэмэй кандидат
И. И. Ульяновай нэрэмжэтэ
Ульяновска пединститудай
түүхын кафедрын доцент.
(АПН).

ҮҮСХЭЛТЭЙГЭЭР ХҮДЭЛБЭ

Ярославль городой ажалшадай гаргаһан хандалгатай танилсаһанайнгаа һүүлээр манай Улаан-Үдэ хотын Октябрьска районой Бабушкинай нэрэмжэтэ үйлсын ажалшад энэ һайшаалта үүсхэлыень бүрин дэмжээд, түрэл хотоёо улам болбосон түхэлтэй болгохо талаар хэдэн хэмжээ ябуулга абаба. Тус үйлсын ажалшад городоо болбосон түхэлтэй болгохоёо олоороо гараһан байна. Хэхэ хүдэлмэрээ хоорондоо хубаажа абана. Тиигэжэ олон тоото һөөг бургааһан һуулгагдаһан, сэсэгүүд таригдаһан байна. Газаагуур һандалинууд, столнууд табигдаа. Илангаяа эдэбхи үүсхэлтэйгээр хүдэлһэн зониие эндэ дурсан нэрлэжэ болоно. П. Серебренникова, Е. Шаломенцева, А. Чайков, А. Григорьева, А. Макоменко, В. Сукамидхин гэгшэд хэнһээш түрүүн эртэлжэ ерэһэн, оролдолго гаргаһан байха юм.

Эдэ бүхы хүдэлмэри үнинэй коммунист А. П. Потаповагай хүтэлбэри доро хэгдээ.

М. ДРЯХЛОВ.

ПЕНСИОНЕРНҮҮД ОРОЛДОНО

Май һарын наран ульһатай дулааханаар шарана. Зунайхяараа хубсалһан зон үйлсэ гудамжаар олон. Гэбэшье Улаан-Үдэ хотын Октябрьска районой Бабушкинай нэрэмжэтэ үйлсын 22-дохи номерой гэрэй дэргэдэ энэ үдэр олон зон сугларба. Ушар юуб гэхэдэ, үнинэй хүлеэгдэһэн ойлгууламжын хүдэлмэри хэхэ талмай нээгдэхэнь бшуу. Үшөө 120 байратай гэртэ байдаг һурагшадай хүсөөр һонирхолтой концерт харуулагдахаар хараалагдаһан байгаа.

Агит-талмайн нээгдэхын урда үнинэй коммунист, пенсионер С. А. Мункуева үгэ хэлэхэ зуураа, зунай үедэ тус гэрэй ажаһуугшадай юу хэхэ байһан тухай тогтоо. Улас хоорондын байдал тухай элидхэл хөөрэлдөөнүүд үнгэргэгдэхөөр хараалагдана. Гадна В. И. Ленинэй 100 жэлэйнь түүхэтэ ойн гүйсэхээ байһантай дашарамдуулагдан, тэрэнэй ажабайдал, ажал ябуулга тухай дэлгэрэнгы хөөрэлдөөн болохо юм.

Һурагшадай табиһан концертые сугларагшад тон халуунаар угтан абаа.

Агит-талмай нээлгэдэ, һурагшадай концерт бэлдэлгэдэ, мүн олон тоото һөөг бургааһа һуулгаха ажалда пенсионернүүд С. А. Мункуева, А. П. Потапова, оёдолой фабрикын хүдэлмэришэн З. П. Михалева гэгшэд ехэхэн эдэбхи үүсхэл гаргаа гэжэ тэмдэглэлтэй.

Д. МИХАЙЛОВ.

ФО ТОРЕПОРТАЖ

Наадан үхибүүдэй хүн болохо уртаха ябадалда горитой үүргэ дүүргэдэг гэжэ мэдээжэ. Илангаяа габьяа солотой холбоотой наадан хүүгэдэй дурые буляадаг. Наадажа ябахадаа, ехэшүүлые дууряан, үхибүүд наhан соонь хэрэгтэй болохо дүршэл олодог ха юм даа.

Манай орон дотор гурбадахи жэлээ «Зарница» гэжэ нэрлэгдэhэн пионернүүдэй наадан эрхилэгдэнэ. Тус наадан пионернүүдэй патриотическа хүмүүжүүлгын гол зэбсэг болонхой.

hаяхан «Солнечный» гэжэ лагериин газарта манай республикын эдир армеецүүд сугларжа, гурбан үдэрэй туршада сэрэгэй, спортивна наадануудые үнгэргөө. Аймагай наадануудта илаhан арбан дүрбэн эрхим отрядууд сэрэгэй мэргэжэлдэ хэр дүршэhэнөө, Совет Армиин уставые хэр шудалhанаа харуулхаяа, мүн бэе бэеhээ hайн юумэнүүдые халан абалсахаяа ерээ.

«Зарница» наадан өөрын тусгаар ёhо гуримтай. «Совет Армиин жэншээ тээр!» гэhэн захяа бэелүүлжэ шадаhан хүн тэрэ наадада хабаадалсаха эрхэ олодог. Энэнь — hуралсалдаа, жаят зарлиамай талаар ходолоо hайн жэншээ харуулжа яба гэhэн удхатай. Баhа тэрэ наадада хабаадалсаха дуратай хүн пионерэй болон комсомолой хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадаха, Эхэ оронойнгоо нангин хилые сахихаар хэзээдэ бэлэн байха уялгатай.

«Зарница» наадан республиканска слёдто хабаадагшадай дунда эдир сапёрнууд, татнуулшад, санитарнууд, эдеэ шанагшад, радистнууд, химигүүд болон «Дайшалхы хуудаhануудай» редакторнууд бии hэн. Тэдэнэр хоорондоо хурдан хурсаар мүрысөө. Тэдээндэ айхабтар ехэ эрилтэтэйгээр сэгнэлтэ табигдадаг байгаа.

Үнгэрhэн үдэрнүүд нютаг нютагhаа сугларhан үхибүүдые хани нүхэд болгоо. КВН-тэй танилсалгын түүдэг, дайнай болон ажалай баатарнуудтай уулзалга наадан программада бии байгаа.

Июниин гурбанда Улаан-Үдын Советүүдэй талмай дээрэ баяр ёhололой линейкэ татагдажа, наадан дүн гаргагдаа юм. Хойто-Байгалай эдир армеецүүд илажа, ВЛКСМ-эй обкомоор баталагдаhан «Зарницын» кубогта хүртэбэ. Сэлэнгын аймагhаа ерэhэн отряд пионерскэ троеборёор илажа, Хяагтын поварнууд эгээл бэрхээр эдеэ шанаhандаа түрүүшын hуурида гараба. Прибайкалиин санитарнууд өөрынгөө мэргэжэлээр мүрысөөндэ илаа...

Мүнөө пионернүүд хүхюун дуутаа дуулалдан, гэр гэртээ тараа. Хойто-Байгалай пионернүүд Бүхэсоюзна мүрысөөндэ хабаадаха эрхэ олоhон хадаа, республикынгаа нэрэ хүндые хамгаалхаар бэлдэхэнь.

В. ОЗЕРОВ.

Зурагууд дээрэ: 1. Гушадахи hургуулиин пионернүүд «Зарницын» тугай ойро хүндэтэ харуулда байна. 2. Сэлэнгын аймагhаа ерэгшэд. 3. Нёдондо Бүхэсоюзна наадада хабаадагшад — Улаан-Үдын Советскэ районой «Отважный» гэжэ отрядай тэшүүд Лариса Кузьмина, тугшан Борис Босхолов, Виктор Коршунов. 4. Хойто-Байгалай отрядай командир мичман Толя Прохоров.

Авторай фото.

БАГШАНАРАЙ АЯНШАЛГ[А]

hаяхан Улаан-Үдын педучилищиин багшанар экскурси хэжэ, Сэлэнгын ба Хяагтын аймагуудаар ябажа ерээ.

Эдэнэр харгыдаа Ивалга шадар мянгаад жэлэй саада тээ гуннуудай ажаhууhан hууринуудые, хүниие хүлөөлhэн шулуун тэбхэнсэгүүдые хараба.

Галуута нуурай эрьедэ ургажа байгаа шахтёрнуудай хото үндэр сагаан гэрнүүдээрээ, хүнэй хүсөөр тоггоhон «хадануудаараа» угтана.

Улаань Ново-Селенгинскын дунда hургуулиин хашаа соо Эхэ ороноо хамгаалгын дайнай үедэ ами наhаяа үгэhэн сэрэгшэдтэ зорюулжа, hурагшад ба багшанарай оролдолгоор бүтээгдэhэн хүшөөгэй дэргэдэ экскурсантнар шэмээгүй зогсон ёhошолоо.

Эндэ—Сэлэнгэ мүрэнэй эрьедэ, гоё hайхан хадын ташаланда Николай Бестужев, Торсон гэhэн Россин түрүүшын революционернүүд-декабристнарта памятнигууд бүтээгдэhэн. Экскурсантнар энээниие хаража, hонирхолтой лекци шагнабад.

Хилэ дээрэ тогтоhон Хяагта хото экскурсантнуудые үдэшын наранай элшээр, амгалан зохид байдалаараа угтан абаба.

Ганса манай гүрэн соо бэшэ, мүн хари гүрэнүүдтэ мэдээжэ болоhон Обручевой нэрэмжэтэ музейдэ Байгал далай шадархи дайдын эртэ урда сагhаа мүнөө хүрэтэрхи байдалтай танилсажа элэнэр hонирхобод. Энэ хотодо арба наймадахи—арбан юhэдэхи зуун жэлнүүдтэ бариглаhан гайхамшагта гоё шулуун ба модон гэрнүүд, hүмэнүүд олон. Эдээниие харахада, үзэхэдэ тон hонин. Хяагта хотомнай революционно талаараа баян удхатай. Экскурсантнар хилэ шадар бодхоогдоhон гоё hайхан, томо гэгшын хүшөөгэй дэргэдэ ошожо, 1918 ондо семеновско бандидуудта алуулhан 1500 улаан сэрэгшэдэй хүүр дээрэ ерэh[эн ...] мэдэрээ.

Монгол арадай вождь Сүхэ[баа]тарай гэр-музей Хяагтада бии. [...] гэртэ байжа, хорёод оноор С[үхэ] Баатар Монголой баяшуу[...] нюусаар түрүүшынхеэ Монг[ол] Арадай-революционно парти [...] тоохо хэрэгтэ ехэхэн ажал [...] Энээн тухай гэртэхи хэрэгсэл[...] дыень хаража экскурсантнар [...]тэ hонирхоо.

Хилэ дээрэhээ хабарай нар[...] хурса элшэдэ ялалзаhан Алтан[...]лагай шэнэ бариглажа бай[...] олон дабхар гэрнүүд эли то[...] харагдана.

Экскурсиингаа түгэсхэлдэ Гу[си]ноозерскын 2-дохи дунда hур[гуу]лиин hурагшадай оролдолгоор [...] болгогдожо байhан Н. Бесту[жевэй] нэрэмжэтэ музейдэ орожо, h[...]шадай суглууhан хүнэй хэр[...]жэ байhан хэдэн үеын хэр[эгсэл]нүүдые, элдэб зураг, бэш[эг] дүрсэнүүдые хараа

Зунай эхиндэ түрэл [...] hайн ойлгохын, харахын [...] экскурсяар ябахада hониншье[...]рэгтэйшье байна. Хабарай [...]рай, наранай дулаан элшы[...]тай гоё гээшэнь!

В. ХАМАГАНО[В].

Хүршэ областьhоо ерэhэн бэшэг

АГЫН АРАДАЙ ТЕАТРАЙ ТҮҮХЭhЭЭ

Агын арадай театрай нээгдэhээр арбан жэл гүйсэхэнь. Округой соёл культурын байшангай дэргэдэхи драматическа коллективтэ РСФСР-эй Культурын министерствын приказай ёhоор 1959 оной май hарын 25-най үдэр «Арадай театр» гэhэн нэрэ зэргэ олгогдоо бэлэй. Тиин культурын окружной байшангай дэргэдэ ерээдүйн арадай театрай эхи табиха бэлиг шадабаритай хүбүүд, басагад сугларжа эхилээ hэн. Театрай режиссер, Улаан-Үдын драматическа театрта үни удаан хүдэлhэн актриса Валентина Жалсанова, зүжэг табилгын талые даагша, мүн үнинэй дүршэлтэй актер Батомүнко Базарон гэгшэд залуу зүжэгшэд, дуушад, хүгжэмшэдые суглуулжа, тус тустайнь сэдьхэлэй hайхан хөөрэлдөөнүүдые үнгэргөө. Энэ үедэ театрай уран hайханай совет байгуулагдаа. Совет дээрээ түрүүшын зүжэгэй программа зүбшэн хэлсэhэн, hайшааhан байгаа.

Ага нютагта энээнhээ урагша тусхай арадай театрай үгы байhаншье hаань, газар газарта наадан зүжэг яhала табигдадаг байhан гээшэ. 1912 ондо Шойжил-Лхама Базароной бэшэhэн «Хаарташан» гэжэ зүжэг 1917 он болотор 30 гара дахин табигдаhан.

1916 оной үеэр Агын центртэ хүдэлжэ, hуража байhан багшанар болон залуушуулай оролдолгоор тэндэ наада зүжэг табидаг болоhон байгаа. Энээниие анха түрүүн Шойжил-Лхама Базарон, Дондог-Ринчин Намжилон гэгшэд эмхидхэhэн юм. Тиихэ үедэ Базароной, Намжилоной бэшэhэн ба оршуулhан зүжэгүүд табигдадаг байгаа. Уданшьгүй арадай театрай суу хаа хаанагүй тараба.

Нютагайнгаа зон нүхэдэй, залуу эдэбхитэдэй эрилтээр Базар Барадин зүжэг зохёохо хэрэгтэ оролсобо. Түрүүшээр «Урданай ноёд», «Харуу айлайхи», «Сэнгэ баабай» гэхэ мэтэ нэгэ акттай комединүүдые бэшэжэ, тэдэнь сцена дээрэ амжалта ехэтэйгээр табигдаhан юм. hүүлээрhь «Шойжид хатан» (1920 он), «Ехэ удаган Абжаа» (1921 он) гэжэ томо зүжэгүүд бэшэгдэжэ табигдажа, хүн зониие hонирхуулаа hэн. Тэрэнэй 1919 ондо Дондог-Ринчин Намжилонтой хамта бэшэhэн «Жэгдэн» гэжэ комеди табигдажа, нилээд ехээр суурхаhан юм.

1922 оной июнь hарада Хорини аймагай Доодо-Анаа нютагта Алас-Дурнын республикада харьяата Буряадай автономито областиин үндэhэн ажалшадай, малшадай нэгэдэхи съезд үнгэргэгдөө hэн. Тиихэдэ Доодо-Анаа hууриида «Шойжид хатан», «Жэгдэн», «Аргатай аяншан» гэhэн зүжэгүүдые бүхы буряад газарнуудhаа сугларhан съездын делегадуудта Агын арадай театр харуулаа hэн.

1923—1924 онуудта Ага hууриин дээрэ ород, буряад хэлэн дээрэ хэдэн олон зүжэгүүд табигдаhан байха юм. 1923 оной декабриин 24-дэ нэгэдэхи шатын буряад hургуулиин байшан соо «Табхаев» гэhэн зүжэг табигдаhан юм.

1925 оной март hарада Дээдэ-Үдэдэ эхилhэн Бурят-Монголой АССР-эй Советүүдэй хоёрдохи съезд дээрэ «Ехэ удаган Абжаа» гэжэ буряадай түрүүшын шүлэгөөр бэшэгдэhэн трагеди Ажалай ордон соо табигдаhан байна. Гол рольнуудые гүйсэдхэхыень Агын аймагhаа Баатар Дабаин Жалма Жамсарано хоёр уригдаhан байгаа. Бусад рольнуудтань Буряадай багшанарай техникумэй hурагшад, багшанар наадаhан юм.

Ага дээрэ арадай театрай бии болгогдожо байhанда урмашан баясаhан ажалшад, колхознигууд театрай мүндэлэлгэдэ горитойхон үүргэ дүүргэээ. 1959 ондо Культурын байшангай директор байhан Очир Намдаков артистнуудай үмдэхэ хубсаhа хунар, зүжэгтэ хэрэгтэй болохо гэр бараан, ханза үхэг, тулга, шэрээ, үмдэхэ парик гүүдые бэлэдхэхэhээ эхилээд, ехэхэн оролдого үүсхэл гаргаа hэн. Энэ хэрэгтэнь хүн зон ехэтэ туhалаа hэн. Агын табагнаа эхилээд, эрмэгтэй гутал гэхэ мэтые арадайнгаа театрта асаржа үгэдэг байгаа. Агын үйлэдбэриин артелиин оёдолшод уран гоёор дэгэл хубсаhа, тэрлигүүдые оёжо үгөө. Зүжэг бэлэдхэлгын бэрхэшээлгүйгөөр үнгэрдэггүйнь элитэ. Режиссер В. Жалсанова, актер Б-М. Базарон гэгшэд залуу актернуудаа тэсэмгэйгээр бэлэдхэжэ, хүнэй зүрхэ сэдьхэл хүдэлгэмэ наада табижа, нютаг нугадаа суурхуулhан гэхэ.

Игэжэ 1959 оной августын 15-да Х. Намсараевай «Дамба жоодшо», Табхановай «Арбадахиие дүүргэhэнэйнгээ hүүлээр» гэжэ зүжэгүүдээр түрүүшынгээ наада эхилээ бэлэй. Тэрэ гэhэнhээ хойшо арбан жэл болохонь. Үнгэрhэн энэ үе соо арба гаран зүжэг табигдаа. Тэдэнэй тоодо Б. Барадиин Д-Р. Намжилон хоёрой «Жэгдэн», Пурбуевай «Сасуутан», Ц. Шагжинай «hэшхэл», «Шудхэртэй сүндүүг», Ж. Балданжабоной «hайхан тула угтажа» гэhэн хоёр акттай, дүрбэн үзэгдэлтэй зүжэг округойнгоо ажалшадта оло дахин харуулжа баясуулаа. Театрай артистнар элдэб ажалда хүдэлдэгшье hаа, театрай эмхидхэhэн наадада хабаадаха дуратайшуул юм. Тэдэнэй тоодо Культурын байшангай хүдэлмэрилэгшэд А. Таршинаев, Д. Сансараимаев, С. Соктозанданова, аймсоведэй гүйсэдхэхэ комитедэй хүдэлмэрилэгшэд Л. Болотова, В. Дугарова, больницын медсестра Г. Дашиева, нүүдэл клубые даагша Ю. Лхамаев болон бусад оролсоно. Театрай режиссероор түргэн туhаламжа үзүүлдэг пунктын жолоошон Роберт Абидуев хүдэлнэ. Арадай театр 10 жэлэйнгээ ойн баярта Ж. Балданжабоной «Бургэд» гэжэ туужыень инсценировко болгон бэлдэжэ байнхай.

Б. ЦЫРЕНДАШИЕВ.

„АРАДТА—ИСКУССТВО" ГЭhЭН ФЕСТИВА[ЛЬ]

В. И. Ленинэй түрэhөө[р ...] жэлэй ойдо зорюулагдаhа[н ...] публикын искусствын фес[тиваль] үнгэргэхэ гэhэн тогтоол К[ПСС-эй] обком, Буряадай АССР-эй [Ми]нистрнүүдэй Совет hаяхан б[...] абаба. Манай республикын [...]шадай искусствын талаар [...] hан амжалтые үргэнөөр хар[...] мүн профессиональна болон [...] деятельностиин искусствы[...] шадань улам хүгжөөхэ гэhэ[н ...]рилго үнгэргэгдэхэ фестива[ль ...] бина.

В. И. Ленинэй түрэhөө[р ...] жэлэй ойдо зорюулагдаhа[н ...] публикын искусствын фес[тиваль] «Арадта—искусство» гэhэ[н ...] доро 1969—1970 онуудта [...]гэгдэхэ юм. Фестиваль 1970 [оной] февралиин 25 болотор [...] зэргэтэй.

Үнгэргэгдэхээ байгаа [...]вальда республикын а[...] хабаадуулхын зорилгоор з[...]дэй, дуушадай, уран зу[...] дунда тусхай конкурс со[...] hон, фестиваль үнгэргэхэ [...] хэлэй комитет байгуу[лагдаад] байна.

Эхилхээ байгаа иск[...] фестивалиие эмхи гурим[...] үнгэргэжэ, тэдэнэй дунда[hаа] дабари бэлигтэй дуушад, [...]шад, самодеятельнэ колл[ектив]дые бүри олон болгохо та[ла]хидхэлэй хүдэлмэри [...] эхилхыень республикын [...]рын министерство, облпр[оф ...] КПСС-эй горком, райком[...]лон горгүйсэдком, айм[...]мууд уялгалагдаба.

Словакиин Компартиин ЦК-гай пленум

ПРАГА. (ТАСС). Словакиин Коммунис партиин ЦК-гай пленум июниин 2—3-да Братиславада болоо гээд ЧТК агентство мэдээсэнэ. Коммунистнуудай политическэ зорилгонууд тухай Словакиин Компартиин ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Ш. Садовский элидхэл хээ. Парти ба общестын политическэ, экономическа болон моральна талаар ехэ бэрхэшээлдэ ороhонhоо гараха гансахан лэ арга боломжые КПЧ-гэй ЦК-гай майн пленум бүхы партида, Чехословакиин бүхы арадта заажа үгөө гээд тэрэ мэдүүлээ. Словакиин Коммунис парти КПЧ-гэй ЦК-гай пленумэй шиидхэбэринүүдые hайшаана, тэдэниие өөрынгөө хүдэлмэридэ хүтэлбэри болгохо гээд Ш. Садовский онсолон тэмдэглэhэн байна.

Арадай ажахыдахи байдал ба Словакиин экономическа политикын гол асуудалнууд тухай Словакиин правительствын түрүүлэгшэ П. Цолоткын, ЦК-гай секретарь В. Павлендын элидхэлнүүд пленум дээрэ мүн лэ зүбшэн хэлсэгдээ.

hайшаан дэмжэлгэ

ПРАГА. (ТАСС). Чехословакиин коммунистнууд болон үргэн олониитын зүгhөө КПЧ-гэй ЦК-гай майн пленумэй шиидхэбэринүүд ехээр дэмжэгдээ. Партиин хүтэлбэрилхы үүргые шангадхаха талаар хараалагдаhан хэмжээнүүдые ажалшад ехээр hаналаа ханан hайшааhан байна. Партийна эдэбхитэдэй хабадалгатайгаар партиин областной комитедүүдэй пленумүүд болоо.

КПЧ-гэй районуудай болон городуудай комитедүүдэй пленумүүд, эхин организацинуудай суглаанууд мүнөө болоожо байнхай.

„ИЛ-62" — Токиодо

ТОКИО. (ТАСС). Москва—Токио гэhэн замаар ниидэн ерээн «ИЛ-62» гэжэ совет пассажирска самолёдой экипажые Японой «Нихон коку» гэжэ авиакомпаниин стюардессэнүүд июниин 4-дэ баяртайгаар угтажа, баглаа сэсэгүүдые барюулаа.

«ИЛ-62» расписаниин ёhоор Токиогой сагаар 12 час 15 минутада, «ТУ-114» самолёдой урдань ниидэжэ ерэhэнhээ час урид бууhан байна.

Социалис интернационализмда үнэн сэхэ байха

УЛААН-БААТАР. (ТАСС). КПСС-тэ, Агуу Октябрийн революциин Эхэ орон, дэлхэйн социалис оронуудай политическэ, экономическа ба өөрыгөө хамгаалха хүсэ шадалынь болонгиио Советскэ Союзда хандалга социалис интернационализмда үнэн сэхэ байлгын гол удхань социализм байгуулжа байhан ямаршье орондо болоно гээд «Үнэн» газетэ июниин 4-нэй түрүү бэшэг соогоо тэмдэглэнэ. Социализмын оронуудай нэгэдэлые бэхижүүлхын түлөө эсэшэ сусашагүй тэмсэл социалис интернационализмда үнэн сэхэ байhан ябадал болохо юм.

Социалис интернационализм социалис патриотизмтай таhаршагүй холбоотой социалис оронуудай аха дүүгэй хани барисаа саашадань бэхижүүлхын түлөө тэмсэл, өөhэдымнай уялга болоно гэжэ социалис Эхэ оронойнгоо аша туhада үнэн сэхээр хүдэлдэг хүн бүхэн тоолоно гээд газетэ бэшэнэ.

Социалис орон бүхэнэй национальна аша туhые харалга дэлхэйн социалис байтуулалтын нэгэдэл болон нягта жагсаалые бүхы хэмжээгээр бэхижүүлхэ эрилтэ табина. Бусад социалис оронуудтай холбоогүйгөөр ямар нэгэн орондо социализм байгуулха хараа шэглэл тус орондо туhа болохогүй байхаhаа гадна, энэ оронной арадуудай социалис туйлалтанuудые гээхэ аюул тохёолдуулна. Энээн тухай Мао Цзэ-дунай бүлэгэй авантюрис политикаhаа уламжалан, Хитадта болоhон үйлэ хэрэгүүд гэршэлжэ үгэнэ гээд статья соо тэмдэглэгдэнхэй.

Социалис интернационализмые хүтэлбэри болгодог Монголой Арадай-революционно парти хадаа уласхоорондын коммунис хүдэлөөнэй нэгэдэл болон нягта жагсаалые саашадань бэхижүүлхэ зорилготой политика шууд сэхээр бэелүүлнэ гээд «Үнэн» газетэ мэдүүлнэ. Москвада июниин 5-да нээгдэхээ байhан коммунис ба хүдэлмэришэнэй партинуудай уласхоорондын зүблөөн интернациональна холбоо барисаа бэхижүүлхэ хэрэгтэ, империализмда, хархис этэгээдүүдтэ эсэргүүгээр мүнөө үе сагай коммунис болон бүхы революционно хүсэнүүдэй хамтын хүсэлэл оролдолго гаргаха, аха дүү партинуудай нэгэдэл болон нягта жагсаалые бэхижүүлхэ хэрэгтэ шухала туhа нэмэри болохо гэжэ монгол коммунистнууд, ороной бүхы ажалшад гүнзэгы ехээр этигэнэ.

Ленинизм Чилиин коммунистнуудай туг болоно

САНТЬЯГО. (ТАСС). Ленинизм Чилидэ революционно хүдэлөө хүгжөөхэ үргэн зам нээжэ үгөө. Тэрэнэй нүлөөгөөр Коммунис парти байгуулагдажа бэхижээ гээд ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө, хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй ветеран, Чилиин Компартиие байгуулагшадай нэгэн Хосе Вега Диас мэдүүлээ.

Анархистнуудта эсэргүү тэмсэл хэхэдэнь Чилиин коммунистнуудта ленинскэ hургаал туhалаа гээд тэрэ хэлээ.

«Коммунизмдахи зүүнэй үзэлэй үхибүүн ёhоной үбшэн», «Гүрэн ба революци», «Империализм капитализмын дээдэ шата» гэhэн ба бусад олон Ленинэй зохёолнууд манай ороной коммунистнуудай хэдэн үетэнэй ходоо уншадаг номууд болонхой.

Өөрынгөө зэргын нэгэдэлэй түлөө, мүлжэлгэдэ эсэргүүсэдэг хүдэлмэришэн ангиин ба бүхы ажалшадай нягта жагсаалай түлөө, Эхэ оронойнгоо хүсэд бэеэ даанхай байдалтай болохын түлөө тэмсэлдэ Чилиин Коммунистнуудта ленинизм тугынь байhан зантаараа гээд Хосе Вега Диас онсолон тэмдэглэhэн байна.

Дайшалхы ябуулгануудай дүнгүүд

ХАНОЙ. (ТАСС). Урда Вьетнамай арадай сүлөөрэлгын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй командованиин мэдээнэй ёhоор, май hарада болоhон байлдаануудай үедэ дайсанай 65 мянган солдат, тэрэ тоодо 30 мянган американецууд, эзэрхэг түримхэй ябуулга хэхэ талаар союзнигуудайнь солдадууд усадхагдаhан байна. Мүн 600 самолёт буудуулан унагаагдаа гү, али гэмтээгдэ, 1100 сэрэгэй машина, тэрэ тоодо 620 бронетранспортёр, 250 томо буу усадхагдаа, 65 сэрэгэй судна уhанда шэнгээгдээ гү, али галдагдаа.

Ганын шахтёрнуудай эрилтэ

ПАРИЖ. (ТАСС). Ганын гүрэнэй мэдэлдэ байдаг аад, Тарквы районой руднигуудта шахтёрнуудай буhалгаан эхилээ. Полициин хабаадалсаhанhаа уламжалан, 5 хүн хүндөөр шархатаа, 47 хүн арестовалагдаа. Энээн тухай Франс Пресс агентствын корреспондент Аккраhаа мэдээсэнэ.

Шахтёрнууд салин хүлhэ дээшэлүүлхэ, ажалай эрхэ байдал hайжаруулха эрилтэ табина.

100 мянгадахи „Сирена"

ВАРШАВА. (ТАСС). Хүнгэн автомобильнуудые бүтээдэг Варшавадахи заводой конвейерhээ июниин 4-дэ 100 мянгадахи «Сирена» гэжэ хүнгэн автомобиль гараа. Польшодо ухаалан зохёогдоhон багалитражна автомашинануудые бүтээлгэ 1956 ондо эхилhэн байгаа. Тэрэ гэhэнhээ хойшо багалитражна автомобилиин байгууламжа хэдэн удаа дахин шэнэдхэн hайжаруулагдаа. Мүнөө жэлдэ заводой конвейерhээ «Сирена-104» гэhэн маркын 20 мянган машина гараха юм.

Профсоюзуудай ударидагшадые арестовална

БУЭНОС-АЙРЕС. (ТАСС). Аргентинын ажалшадай бүгэдэ ниитын конфедерациин (оппозиционно) генеральна секретарь Раймундо Онгаро гэгшые полицинхид арестовалаа. «Үймөө хэхые тухираа» гэhэн гэмнэлгэ тэрээндэ хэгдэhэн байна. Түмэр замшадай профсоюзай хүтэлбэрилэгшэ Антонио Сципиони, бусад хэдэн профсоюзна ударидагшад арестовалагдаа. Тэрэнэй hүүлээр полициин подразделенинүүд ВКТ-гэй байрые эзэлhэн байна.

Сэрэгэй диктатурада эсэргүүсэн аргентин ажалшадай хүсэтэ ехээр буhалгаалгые дарахын, арадай хүдэлөө хүтэлбэрилэгшэдгүй болгохын тулада хашалта хэhээлтын хэмжээнүүдые правительство абаhан байна.

ГКП hунгалтада хабаадалсаха

БОНН. (ТАСС). Рейнланд-Пфальц гэжэ газар нютагай городууд болон общинануудай суглаанууддта июниин 8-да болохо hунгалтануудта Германиин Коммунис парти хабаадалсаха байна. Майнц, Людвигсхафен ба Идар-Оберштейндэ тэдэнэр өөhэдынгөө кандидадуудай списогые дурадхаха байна. Тэрэнhээ гадна, олон общинануудта Баруун Германиин бусад демократуудтай хамта өөhэдынгөө кандидадуудые коммунистнууд дэбжүүлhэн байна.

Христианско-демократическа союзай политикада эсэргүүсэн шууд сэхээр тэмсэхэ, христианско-демократическа союзай политикада эсэргүү ябуулга шангаар хэхэ, хүдэлмэришэн ангиин, бүхы ажалша хүн зоной аша туhые хараадаа абан ябуулга хэхэ хүсэлэнтэй байhан тухайгаа Рейнланд-Пфальц гэжэ газар нютагай хүн зондо hунгалтын урда тээ ГКП-гэй хандаhан хандалга соонь тэмдэглэгдэнэ.

Урда Корейн засаг түрэдэ туhална

ПХЕНЬЯН. (ТАСС). США-гай оборонын министрэй орлогшо Д. Пакард гэгшын Урда Корейдэ аяншалhан тухай коммюнике Сеулда тунхаглагдаа. Тэрэ Урда Корейн хүтэлбэрилэгшэдтэй хоёр үдэрэй турша соо зүбшэлсээ хэhэн байна. Урда Корейдэхи туhамаршадай армиин болон американ сэрэгүүдэй «зэhэнги бэлэн» байлгые дэмжэхэ тухай асуудал хэлсээнүүдэй үедэ гол түлэб зүбшэгдөө гээд харин агентствэнүүд мэдээсэнэ. Сеулай засаг түрые hайжаруулха талаар онсо хэмжээнүүд абтана гээд, тусхайлбал коммюнике соо хэлэглэhэн байха юм. Урда Корейдэ американ сэрэгэй туhаламжа үзүүлхэ тухай, Сеулда буу зэбсэг улам бүри ехээр саашадаа асардаг болохо тухай асуудалнууд тодорхойгоор зүбшэн хэлсэгдээ.

Буунуудые бүтээн гаргадаг завод Урда Корейдэ бариха гэжэ хараалагдаа.

„ПРАВДА БУРЯТИИ" МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

Нэгэдэхи хуудаhанда: «Марксизм-ленинизмын туг доро» гэhэн «Правда» газетын түрүү бэшэг. «Ногооной баян ургаса абтаха» гэhэн А. Булгутовай корреспонденци. ТАСС-ай шухала мэдээсэлнүүд.

Хоёрдохи хуудаhанда: «Юумэ бүхэн проектhээ эхитэй» гэhэн А. Куклинай статья. Ред[акцида] ерэhэн бэшэгүүд. «Депут[адай] ажабайдал» гэhэн гаршаг[...] Г. Бадмаевай корреспонден[ци ...]рэл орон доторнай.

Гурбадахи хуудаhанда: «[Рево]люциин дүлэтэ сэрэгшэ» [...] М. Спекторэй корреспон[денци]. Хилын саанаhаа абтаhан [мэдээ]сэлнүүд.

Дүрбэдэхи хуудаhанда: «[...]дуунуудай хани нүхэр» [...] Р. Макальскаягай репортаж [...]тын hонин. Нютаг нютагай [...] Соносхолнууд.

СЭНХИР ЭКРАНУУДТА

18 часhаа «02» гэhэн телевизионно журнал. 18.40 минутаhаа «Холо, ойрын hонин» гэhэн дамжуулга. 19 часhаа 23 час хүрэтэр Москваhаа дамжуулга. 19 часhаа боксоор Европын түрүү hуури эзэлхын түлөө эхилhэн түгэсхэлэй наадан урда тээхи мүрысөөн Румыниhаа дамжуулагдаха. 21.45 минутаhаа А. С. Пушкинай түрэhөөр 170 жэлэй ойдо зорюулагдаhан дамжуулга Чайковскиин нэрэмжэтэ концертнэ залhаа харуулагдаха.

Сагай улари[л]

Улаан-Үдын авиамет[...] мэдээсэhэнэй ёhоор, мүнөө[...] публика доторнай бага зэр[гэ ...]тэйшэг байха, зарим ню[тагта] бага зэргэ бороо ороха. [...] хойто зүгhөө шангаар h[...] Байгал шадарай аймагуу[дта ...] 15, хойто аймагуудта 1[...] бусад нютагуудта 15—20, [...] Үдэдэ hүниндөө 12—14, [...] 18—20 градус дулаан бай[на].

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУД[...]

Манай адрес, телефону[уд]

г. УЛАН-УДЭ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редактора—[...] приёмная—54-93, зам. редактора—68-08, зам. редакт[ора—] 82-62, ответ. секретаря—50-52, зам. ответ. секретаря—[...] отделы: партийной жизни—60-91, сельского хозяйства—[...] 63-86, пропаганды и агитации—56-23, промышленнос[ти и] строительства—61-35, советского строительства и быта—[...] культуры и школ—60-21, писем и рабселькоров—67-81, [ин]формации—34-05, общественная приёмная—56-62, маши[нописное] бюро—57-63, фотолаборатория—33-61.

Гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при С[овете] Министров БурАССР.

Н-02562. Зак. № 578